

ПАНКО АНЧЕВ

ЛИТЕРАТУРОВЕДЪТ

Глава от излизащата от
печат книга „Смисълът на
литературознанието”

Всяка литература във всяко време има не само своя велик писател, но и своя велик литературовед, проявяващ се или като критик, или като историк на литературата, или като неин теоретик. За това рядко се говори. Историите на литературите отделят малко място на творчеството на литературоведите и почти никога не го правят, за да ги представят като равностойни участници в литературния процес и като имена, благодарение на които националният дух е получил нов гласък. Разбира се, да изобразиш особеностите на човека и неговото време е висша форма на познание, но и не по-малко важно и необходимо е да формулираш проблемите, които този човек се мъчи да разреши, и да покажеш как литературата изразява идеите на обществото. По това умение трябва да съдим за възможностите на обществото, за неговите нагласи и равнище на развитие. Не е достатъчно епохата, обществото, нацията да могат да се изразяват художествено; необходимо е да притежават способността и да анализират и тълкуват естетическото послание. И да разгръщат логически сюжети, в които чрез творбите на писателите да очертават цялостната картина на времето. До писателя трябва да поставим литературоведа, за да се

на 10 стр.

НАДЕЖДА АЛЕКСАНДРОВА

ОБРАЗИ НА БИБЛЕЙСКОТО В “АГОНИО СЛАДКА”

Талантът има божията мисия да посочи с пръст ежедневието и да каже: “Превръщам те във вечност!”

Константин Павлов

Поезията на Константин Павлов е колкото родена от своето време, толкова и притежаваща собствено време и независима

на 2 стр.

В броя:

РЕЦЕНЗИИ, ОТЗИВИ стр. 3
ВСИЧКО НЕГОВО Е ВАШЕ (за худ. Милен Сакъзов) стр. 4
ПОЕЗИЯ, БЕЛЕТРИСТИКА стр. 5, 6, 7, 8, 9
ХАЙДЕГЕР – ПРОВИНЦИАЛИСТЪТ ОТ ФРАЙБУРГ стр. 11
КЪМ ЕДНА РЕТОРИКА НА ОПТИМИЗМА (Кърт Вонигът) . стр. 11

Художник Петьо Маринов

ТРЕТИ МАРТ – НАЦИОНАЛЕН ПРАЗНИК НА БЪЛГАРИЯ

УСЕЩАНЕТО ЗА РОДИНА

Ако родината е силна, душата е пълна с радост.
Морето е голямо – няма да изсъхне, народът е голям – няма да умре.
Благото на народа трябва да бъде върховен закон.
Глас народен – глас Божии.
Лоша е тази птица, която не обича своето гнездо.
Без корен и тревичката не расте.
Без очи можеш да преживееш, но без родина – не.
Любовта към родината е по-силна от смъртта.
Не е умрял онзи, когото родината споменава като приятел.
Който се е разделил с приятел, плаче седем години, който се е разделил с родината, плаче цял живот.
Колкото и лошо да му е на бедняка у дома, в чужбина му е още по-лошо.
По-добре шепна родна пръст, отколкото блок чужда.

Из „Мъдростта на народите”

АНКЕТА

ПОПИТАХМЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЦИ КАКВО ОЧАКВАТ И КАК ПОСРЕЩАТ ВЕСТНИК “КИЛ”

Вера Стойкова, актриса, директор на Държавния куклен театър – Варна:

- Вестник “КИЛ” е изключително необходим не само за хората, които работят в сферата на културата. Това единствено по рода си издание трябва и на децата, и на младите хора, и на всички, които търсят информация за културни факти, която е сериозно поднесена. Приветствам, че отново ще излиза. Очаквам освен съдържателно представяне на актуалните събития в областта на изкуството във Варна и информация за културни факти от страната и от чужбина.

Не бива да се затваряме в собствения си свят, а да имаме непрекъснат досег с това, което се прави по света. Необходимо е да имаме възможност да съпоставяме, да разсъждаваме, да преценяваме достиженията си, на фона на световния опит.

Любомир Кутин, изпълнителен директор на Оперно-филхармоничното дружество:
- Радостен е фактът, че вестник “КИЛ” отново ще излиза. Пожеланието ми е да има повече художествена критика, анализи. Навсякъде се публикува информа-

ция за събития в областта на изкуството, на културата. Но почти винаги това е само информация, без задълбоченост, без оценка, без позиция. Добре би било във вестника да работят хора с познание и отношение към културата. Добре би било да се постигне безпристрастност при поднасянето, оценяването на културните събития. Това може да се постигне, ако има ясна политика при списването на издания и финансов ресурс.

Дафинка Данаилова, актриса, директор на Драматичен театър “Стоян Бъчваров”:
- За вестник “КИЛ” съм!

Поздрави! Аз съм актриса и с удоволствие ще следя всичко, което се случва както на театралните сцени, така и във всички области на културата.

Станчо Станев, художник, президент на Центъра за китайска култура “Шъндао”:

- Има необходимост от вестник “КИЛ”. Такова издание трябва да се подкрепя от цялата обществена. В него е необходимо да се отразява всякакъв вид култура – от древността до съвременното. Вестникът трябва да разширя-

на 6 стр.

АТАНАС ЛИПЧЕВ
председател на Сдружение
на писателите – Варна

ИМА НИ, ЖИВИ СМЕ!

Вярно, бая дълга реанимация се проточи, кажи-речи цяла година. Цяла година вестник “КИЛ” се бори да излезе от състоянието на клинична смърт, до която го доведе едно странно и симптоматично за българските нрави заболяване, за което са характерни невежеството, безхаберие и личните интереси. Нейсе, тури му пепел, както обичаше да казва един доста непочтен и нелицеприятен герой на Щастливеца, важното е, че оцеляхме, а пък и тайно се надяваме, че сме ви липсвали. Сега по-важното е друго – накъде от тук натагък. Това, че си стъпихме на краката, е чудесно, но тепърва ще трябва да си припомним някои позабравени неща, бързо трябва да навлизаме във форма, защото ни предстои дълго и изтощително състезание. Искане ми се веднъж завинаги да стане ясно, че животът и доброто здраве на “КИЛ” не са само наша грижа и задължение, “КИЛ” е трибуна не само на Сдружението на писателите, а на всички варненски писатели, на всички български писатели, ако щете, “КИЛ” е на цялата варненска културна общественост и, надявам се, ще задоволява онези духовни потребности, от които има нужда всеки нормален човек, и които не мо-

на 2 стр.

ИМА НИ, ЖИВИ СМЕ!

от 1 стр.

гат да се купят с пари. В този смисъл задължението да опазим първия варненски вестник за култура, изкуство и литература след промените през осемдесет и девета година, е задължение на всички варненци и всички институции, които имат отношение към културния живот на града ни. Трудно ми е да приема аргументи от рода на, видите ли, парите са кът и не достигат, мисля, че е несериозно, всички сме свидетели на това за какви безумия и пошлости се трошат днес парите на данъкоплатците, пък и не само в парите е работата, по-важно е отношението, уважението, разбирането и добрата дума. Аз съм убеден, че ще срещнем и разбиране и позитивно отношение у хората, които могат да помогнат и са овластени за това, в крайна сметка, ако близо милионен град като Варна не може да си позволи един литературен вестник на фона на хилядите кръчми и увеселителни заведения, е доста тъжно и срамно. А ако човек се замисли сериозно – дори е някак обидно, все се оплакваме, че нацията се опростачва, че младите хора не четат, не ходят на театър, да не говорим за опера, отвсякъде ни залива чалга, наскоро гледах по телевизията една анкета, в която някаква женица твърдеше, че Хамлет е велик поет-революционер и тя много го обичала, редовно го препрочитала...

Не съм нито толкова луд, нито толкова суетен, за да си въобразявам, че вестник “КИЛ” ще провокира незрящият да прогледне. Този, който никога през живота си не е разгръщал книга, не е вдъхвал от мастилото ѝ и не е усетил с всяка своя фибра уханието на борова гора, едва ли някога ще посегне към нея. Думата ми е за просветените, за тези, за които писаното слово е начин на живот, за онези мили наивници, които предпочитат да си купят книга или билет за театър, отколкото кило кайма. И на които трезвият, здравомислещ и практичен българин гледа с насмешка, дори с известно снизхождение и съжаление. Стопля ме мисълта, че никой няма да разлисти “КИЛ” заради седмичната телевизионна програма или задължителната кръстословица, на които толкова много разчитат отчаяни от безизходицата вестникари, блязни ме надеждата, че “КИЛ” ще е онази трибуна, където млади и талантливи автори ще отпечатаат първите си творби, а такива в града ни, уверен съм в това, има достатъчно. В личен план имам една мечта – мечтая да разбием битуващото от десетилетия схващане, че Варна е еснафски град, че е социален конгломерат от сервитори, проститутки и ченгета, че е със слугински и търговски манталитет и че в този град не могат да се родят и израснат сериозни творци.

Вестникът никога не е бил чисто литературен, няма и да бъде. Концепцията му е заложена още в първите броеве от началото на деветдесетте години от Иван Троянски и продължава да си е същата и до днес. Отделя се значително място на целия културен живот на града ни, отразяват се всички значими събития, посвещавани са специални броеве на летните фестивали и конкурси, публикувани са десетки творчески портрети на изтъкнати варненци, пък и не само на варненци – годишнини, юбилеи, отзиви, постижения в областта на културата... Трудно е да се претендира за оперативност, когато не се знае дали ще се намерят пари за следващия брой, но все пак се ласкаем от идеята, че вестникът дава пълна и обстойна картина на културния живот във Варна. А ако понякога закъсняваме с отразяването на важно културно събитие, не ни се сърдете, такива са ни възможностите – все пак вестникът ще излиза само веднъж месечно. Както вероятно се досещате – по съвсем разбираеми причини. Тук му е мястото горещо да благодаря на Иван Овчаров, защото благодарение на неговия труд и неговата упоритост днес ние държим в ръцете си този първи брой на вестника от година време насам. Остава само да пожелаем попътен вятър на “КИЛ” и по-далеч от брега, там, в дълбокото, където няма подводни камъни.

120 години от рождението на Дора Габе

Официални тържества, посветени на 120-годишнината от рождението на Дора Габе, под патронажа на министъра на културата проф. Стефан Данаилов, се проведеха в Добрич през май и октомври 2008 г. На 28 и 29 май в Дома-паметник “Йордан Йовков” – Добрич, се състоя първата част – дискусия на тема: “Теменугите – Дора Габе и другите”. В неповторимата атмосфера на експозицията за Дора Габе в Дома-паметник “Йордан Йовков” се получи интересен диалог, в който участваха проф. д.ф.н. Иван Сарандев, Виолета Пенева – племенница на Боян Пенев, Катя Кузмова-Зографова, д-р Кремена Митева и др.

На тържествена церемония на 24 септември Националната литературна награда “Дора Габе” на Общинския съвет – Добрич, учредена през 2003 г. в знак на признателност към живота и творчеството на Дора Габе, получи Лиляна Стефанова. Първият носител, удостоен с престижната награда, е поетесата Елка Няголова. Леда Милева беше отличена за преводаческа и изследователска дейност и създаване на школа от талантиливи последователи.

Втората част на форума – националната научна конференция на тема “В света на Дора Габе” – се проведе на 1 - 3 октомври 2008 г. в залата на Община Добрич. В конференцията участваха литературни изследователи и преподаватели от цялата страна.

ОБРАЗИ НА БИБЛЕЙСКОТО В “АГОНИО СЛАДКА”

от 1 стр.

мост дори от своя автор, който я изрича в ролята си на медиатор, бидейки себе си и не себе си едновременно. Тази поезия подлага на изпитание всички твърдения, формиращи индивидуалното и колективното съзнание; въвежда съмнението и деструкцията като форма на живееене, форма, отричаща лесната приспособимост и фалша на обществения морал. Човекът в поезията му е тук и сега, и едновременно с това – отвъд, над – в абсурда на екзистенциалното, където противоречията са най-ясни и диалогът със Създателя е не само възможен, но и необходим.

Поезията на К. Павлов е структурна цялост с отчетлива автономност на фрагментите, от които е съставена. Дописването, връщането, новата аргументация към вече привидно завършени поетически формули са характерна нейна особеност. Книгата му “Агонио сладка” е част от тази цялост и същевременно с обяснима претенция да е нещо различно, самостоятелно, завършено и затворено не с един, а с три епилога.

В първото си издание “Агонио сладка” се появява през 1991 г. и тук имам предвид тъкмо това издание. Някои стихотворения от тази книга се препечатват и в други последвали издания на поета. В книгата му “Репетиция за галатанц” (1995 г.) всички стихотворения от “Агонио сладка” са включени в същия ред, но без паузите между разделените и озаглавени части. Въпреки запазената последователност на стиховете, те са вече част от друг контекст, друга композиционна структура и естествено внушават нещо по-различно.

Това отсъствие (или) друго включване на едни и същи и непроменени стихове в друго издание (давам си сметка, че мотивите за това може и съвсем да не са литературни) още повече подчертава смисъла на композирането им в книгата “Агонио сладка”.

Композиционната структура на книгата е изчистена и съдържа следните части: Въведение от една строфа – за славата и позора със заглавие “Скъпи приятелю”; следват циклите: “Малко преди това”, “Архаичен архив”, “Малко след това” и споменатите три епилога, всеки от които съдържа по едно стихотворение. Значението и смисълът на тази композиция е да оформи съдържанието като цялостен притчов разказ за съдбата и статута на “особения човек” в поезията на Константин Павлов:

*Не желая да бъда особен,
защото наистина съм особен.
(“Монолози”)*

Споменах понятието цикли, но веднага е необходимо да уточня. В поезията на К. Павлов поетическият цикъл не е устойчива структура, дори не е особено ва-

жен, защото първенството е на стихотворението (или поемата). Затова е подчертана и ролята на заглавието. То е често част от самото стихотворение или обръщение, например като във въвеждението на “Агонио сладка” – “Скъпи приятелю”, или самото “Агонио сладка” и т.н.

Заглавието има разнообразни и важни функции в тази поезия. То не е просто извлечено от текста, а като част от него е вплетено в темата като лайтмотив, и порядко като метафорично обобщение.

Думата агония в оксиморонната си позиция към определението сладка е пряка асоциация с кръстните Христови мъки, т.е. с осъзнатата и доброволно приета саможертва в името на другите. Но това не е достатъчно като внушение и заключение. Човекът в поезията на К. Павлов е агонизиращ и едновременно съпротивяващ се на агонията. Той я осмисля не като наказание и страдание, а като екзистенция, в която смъртта не е изход. Смъртта, възкресението и възнесението на Божия Син са авторските основания за това. Доколкото всички сме Божии чада, поетът има най-голямо основание да се нарече така. Често желаната смърт не е осъзната като изход за човека в поезията на К. Павлов, защото смъртта поставя нови въпроси пред приключеното дело на живота тук на земята.

В самото начало на книгата прозвучава въпросът за славата и за позора. От славата до позора има само крачка и за мъдреца трансформацията на едното в другото и обратно не е рядко изключение, а по-скоро закономерност, затова и “относителната тежест е една и съща”. Библейското време не събира ли всъщност в едно “Осанна” и “Разпни го”. На кого е славата и кому – позорът? Все потруден става този въпрос и все по-лесен, колкото и парадоксално да звучи, с надмощването на илюзиите, амбициите, със скъсяването на пътя към Отвъдното.

Библейската метафорика и притчовост в „Агонио сладка“, разбира се, присъства по особен начин. По начина, по който думата агония в споменатото стихотворение само навява асоциации, така библейското е разположено разпокъсано и вплетено в цялата книга. Като в модернистична картина, като в картина на Пикасо, то е разпръснато на отделни елементи и своеобразно деформирано от фантазиите на автора; то е абсолютно преобразено и трудно разпознаваемо.

Старозаветни и новозаветни елементи – глината, сътворението на човека, Бог, душа, яйцето на живота, ангелите и демоните (дяволите), възплъщението и превъплъщението, мулето (на залеза), Петелът (на съседите) - са активизирани в реакциите на съвременната чувствителност и сетивност, поставени са в парадоксален сблъсък помежду си в първата част “Малко преди това”. Библейското

като норма, която не работи, естествено предхожда това, което за времето на автора е “Архаичен архив” – неговото “ново-старо време”, в което човекът, осъзнал себе си като такъв, “през лято 956” очаква да се случи нещо нормално – “фасулът, сложен в тенджерата, да уври”. Този фасул никога не увира в рамките на отреденото му (и на човека тук на земята) време. Примирен, жив мъртвец, той заключаваше в друго стихотворение от същата част – “Ние няма за къде да бързае – мъртви сме и разполагаме с по-Друго Време... Ще дочакаме.”

Третата част – “Малко след това”, в съгласеното време на притчовия разказ в книгата продължава темата за Смъртта. Какво е Тя? – “командировка, друга мисия, друг образ?”

Сред щедро употребяваните от поета препинателни знаци с най-честа употреба е сякаш въпросителната... и точката, разбира се, която се появява внезапно и изненадващо, като Смъртта, но и като Живота – защо не? (Никой сам не си го поръчва предварително.) И всъщност какво точно променя Смъртта, щом “контролният процент на Старата душа остава, за да не самозабрави Новата”. А когато душите ни са толкова “обладани от ангели, че просто ги няма, тогава “бесът, новият наемател на душата, е по-мизерен и отвортителен”.

Човекът в поезията на К. Павлов е поет. И медиатор. Той чува гласове и “общува директно с Бога”, а не със “селския поп”. “Така ми каза” – заглавието на последната строфа от тази част, завършва със: „Отказвам се от вечността. Извързвам се, пропукам се, разпадам се – измамен паметник, въздигнат в чест на недостойни мъртъвци.”

И следват трите епилога – аргументацията на изреченото в предходните три части.

В притчовия разказ на К. Павлов пародията непрекъснато сменя местата на основните персонажи. Ангелът и Дяволът си разменят местата и атрибутите, но не и доброто и злото, красивото и грозното. Въпреки пародията тези категории запазват своя смисъл и значение. Злото е вездесъщо, доброто – разпознаваемо. То е лъч светлина в мрака на битието – зарево, светъл залез. Миг, който е самостоятелен и важен, защото прави поносима и сладка агонията на човека, на особения човек.

„Агонио сладка“ е притчов разказ в спряло време като в кино кадър или в три кадъра и край (епилог) в бавен, разтегнат каданс. (Тук може би се намесва и мисленето на киносценариста.)

Библейското в тази книга в края на краищата е осезаемо заедно с правдоподобността, която, както казва Камо за Кафка, е трудна за определяне категория. Но е разбираема, защото е част от нас.

РЕЦЕНЗИИ, ОТЗИВИ

АНГЕЛ ДЮЛГЕРОВ

В ИЗНИЗВАЩИТЕ СЕ ДНИ НА НИЩОТАТА

(Марко Илиев, „Последните. Неовековен роман“. „Славена“, Варна, 2008, 132 с.)

Книгата на Марко Илиев “Последните” категорично про-вокира нормополагащите и кано-низиращи рефлексии на съвре-менната българската литература с успешно защитения стремеж да се избяга от синдрома за кул-турна периферийност. Авторът придава на своето романово про-изведение изключително важно измерение - той не се движи към претопяване на своите проти-востоящи си художествени „по-черци“ (Ролан Барт), а разкрива с това значещи художествени кон-тексти.

В “Последните” неотменно се долавя ретроспективата – ста-ва дума за изключително реми-нисцентен автор, който въвежда в повествованието минали, изпи-тани вече образи и ги превръща в опорни елементи на новия худо-жествен контекст. В този смисъл откриваме в “Последните” особе-на метапоетика, основана на не-престанната потребност от спо-мяне, от досег с предишния худо-жествен опит.

Залутан в безмилостната ес-тественост на всекидневните ек-зистенциални драми, притихнал в доволство от липсата на разно-гласия, днес човекът никога не знае какво ще предизвикат думи-те му. Подвижен се оказа (като айсберг) островът на нашето са-моизгнание, движи се навред с нас, и ние, приковани в центъ-ра му, като в лунапарк се блъска-ме - остров в остров, на некон-тактни разстояния един от друг. Играейки десетки роли във все-кидневието, днес човекът е заб-равил собствената си, съдбов-но-божествената - да бъде себе си. Съвременникът - унищожил всички мостове към миналото, преодолял атавистичните си по-риви, немилостиво изличава вся-ка алюзия, всяка отпратка, всяка следа. При кого може да се завър-не днес човекът? Спомените по-степенно избледняват и заглъх-ват като ехо в забързаното еже-дневие...

Въпросите на Марко Илиев имат риторичен характер и не приканват към еднозначност и единодушие – нека всеки им от-говори според собствените си вкусове и критерии: как да се спа-си човекът; към кого ни тегли днес: към свръхчовека или... към човека, към близкия човек, към сетния човек, към сетния стра-далец, към крайния добряк; не се ли примирихме вече с остатъчна-та духовност, не забравихме ли, че за спасяването на красотата са нужни свръхчовешки усилия?

Мъдростта на авторовата из-повед боли отвсякъде, екзистен-цията бива бавно опитвана, пита се и се узнава толкова леко, като че ли случайно, но с цялата зако-номерност на неизбежното про-

зрение в съседствата на думите, в процепите между тези съседства. Интелектуална мъдрост, което ще рече - мъдрост, която действа, движи се из теснините на поли-са като вдъхновен и малко тъжен патриций.

Истината в книгата на Марко Илиев не е само констатация, тя е и строго правораздаване (от ми-товите трудно може да се осво-боди човек). Крайно време е да се опита всеки да превъзмогне наркотичното безволие „на вре-мето“, и се завърне най-после от дългото самоизгнание. Защо да не опитаме, наистина, нека да оп-итаме... Искане ли някой да ни чуе, да се вслуша в шума на потока от думи, в шепота им... Или това отново ще бъде самотното гово-рене?

“Последните” надраства ло-калния произход на разказаните истории и ни представя в дели-катната елегичност на умиращо-то във всяка изтичаща секунда време малки наблюдения и вне-запни мисли върху афористи-чната лекота на живота и негово-то изплъзване. Думата светлина е несъмненият код за четене на тази книга. Светлина, но не като банализиран абстрактен образ на „художествеността“, а като ва-жен залог на екзистенциалния опит. Светлината, без която вся-ко вътрешно око е безсилно да прозира.

Благодарение на същност-ното си съприкосновение с ко-лективното (националното) би-тие творецът се явява менталната кристализационна точка на общ-ността и то се отразява в него-вата съдба. Наистина литератур-ният “диалог” с традицията при Марко Илиев води и до едно (раз) познаваемо като художествен портрет отражение, но фокусът, както навсякъде, принципно и парадигматично е поставен вър-ху търсещия и съзидателния дух в неговото отношение с Живота и Съдбата. И тревогата - не уни-щожава ли самотният човек сам себе си, не заменя ли безразсъдно автентичното си, истинско битие - онова на социалното общуване - с живота “зла измислица”.

Дали наново не трябва да се учим да гледаме света?

РУСКА ДАСКАЛОВА

И ВСЕКИ ДЕН С ДЕНЯ СЕ РАЖДАМ...

(Симеон Илиев, „Грешен свят“ (избрани стихотворения). ИК „Славена“, 2008)

Големият български ху-дожник Владимир Димитров - Майстора е казал: „Да направиш една изложба, значи да закачиш акъла си на стената.“ Същото е да напишеш и да дадеш в ръцете на читателя книга. Това е среща, емоционален допир на човешки-те души, зареден с пределно съ-зидателна и зареждаща енергия.

Такава е антологичната книга на поета Симеон Илиев „Грешен свят“. Ненатрапчиво ав-торът ни приобщава към своя поетичен свят, търсец модула на своето осъществяване:

И всеки ден с деня се раж-
дам -

повтарям се и във нощта,
ала изгарям пак от жажда
да разгадая вечността...

Както коренът, изпълнен със слънце, намира пътя си през камънаците, така и стихът на по-ета преминава и се пречиства през болката. С цялата мъдрост и опитност, събрани през жи-вота, той се връща в детството, страда като плодно семе в чер-ната земя, но с поглед устремен „живот от слънцето да вземе“ („Материя“). Чрез страданието лирическият герой освобождава силите си, добротата си, душата си, открива своя вътрешен свят и чрез стиха преосмисля прежи-вяното и прави поезията дълбо-ка и убедителна.

Богато е лиричното мно-гозвучие на Симеон Илиев в „Грешен свят“. Безпокойствие пулсира във всеки стих, вградено в тематичното многообразие: с тревогата за децата и тяхното бъ-деще, с отчуждението между хо-рата, с мисълта за съхранение на нравствените ценности у чове-ка, за прошката и самотата - тая вечна и необходима спътница на творците - тяхната най-скъпо платена свобода. Верен на сво-ята истина, лирическият герой не може да се примири с болка-та в този свят, където трябва да се защитава и вини „за сълзата бистра на детето, капнала в око-то на деня“, за бездушието на съ-седа „глух за поздрав, болка или вик“, („Късни нощи“). Песента на поета е натежала от рани, от насъбрана през годините пе-чал. Гнетят го лъжата и притвор-ството „интригата, подхранвана с лъжа“. Гнетят го разединени-ето и враждите „на един народ пиан“ в момент, когато трябва да е единен. А душата жадува за човешко съпричастие, защото “сърцето ми от злоба не разби-ра - подвластно е на обич и на звук...” („Предателите нека друг ги съди“). Социалната чувстви-телност на поета е намерила из-раз в болката от предателството, в несправедливостите на живота, които често ни поднася грубата действителност, а бездуховното

време „не си поплюва...на едро ни продава и купува“ („Преди и след това“). И никой не е по-щаден от това, което става под слънцето. Въпреки всички разо-чарования поетът вярва в добри-те сили, заложени у човека, във волята му да еволюира и недву-смыслено заявява:

И късах ризи, кръв по пътя
плюх,
години думичка добра не
чух,
догдето сам не стъпих на
земята
и сложих кръст на злото и
вината... („Преди и след това“)

Пъстрее пътят висок. Гласът на поета е камбанен звън за тре-вога - „със секира и слово \ да спасявам човека“. Защото сло-вото е оная подводна река, коя-то пробива сред скалата тунел и носи животворния лек за света. Такава е мисията на поета „по-съвест и природа“. И в стиховете на този поет народът ще се вира и ще търси спасение „в думите... свят“ („Предчувствие“).

Поезията на Симеон Илиев не ни оставя равнодушни и само превъзможване на равнодуши-ето ни гарантира осмислен жи-вот. Загубите са част от битието и човек трябва да ги превъзможва чрез себеотдаване, като отхвърля дръжките прояви на временнo-то. Поетът гледа на живота като нещо, което ни прави по-добри хора. Усещането му, че пътуваме от живот към живот, от себе си към себе си, усещането, че пътят е вътре в нас самите, че ценен е единствено човекът, който тръг-ва по него и цялата си опитност и мъдрост, събирани през време-то, оставя на хората. В това пъ-туване той съзира прииждащата старост и до нея - самотата. Как, в каква посока ще го променят те, когато творецът в него коп-нее да променя нещата? С без-пределна искреност, с доброта на сърцето си, той изплаква: „Не си отивай, ти, не си \ гореща въз-раст на живота.“ На жалкото и трагичното съществуване, не-зависимо от цената, се противо-поставя виталното, достойното, възвишеното – силата на Духа!

Трябва някой...
Да излезе навън, да повика
морето.

Да изплаче пред него жесто-
кия ден.

Да размаха ръка на живота
в лицето

и му каже, че не е победен.
(„Провинция“)

Удивително е умението на поета чрез образите да внася взаимност, да внася въздействие и близост с читателя. Да изви-ка онова непринудено, поетично общуване на човек с човека, при което душите на хората се сре-щат и те могат да разберат по-

добре себе си. Поетичният образ върши своите чудеса – да олице-творява, да одухотворява – вя-търът задъхано да стене, самота-та да се крие, а духът с времето да лети. Естетическото въздейст-вие е постигнато и с метафорич-ните изрази: „Но времето не си поплюва \ на едро ни продава и купува.“ („Преди и след това“), „В тази врява слънцето проби-ва \ и дъга дъжда за миг изпива.“ („Циганско лято“), „Бавно чезне сред път \ песента, натежала от рани.“ („Прижи“).

Стиховете се отличават с бо-гата сетивност. Тя идва от „гнев-ното лято“, когато „вятърът под-клажда небесния огън“ („Нощен пейзаж“) и „мирис свеж из въз-духа се носи“ („Циганско лято“). Усеща се в изблика : „Бяла при-казка - тиха тъга / се е вкопчила в сърцето ми“ („Настроение“). Зрелостта и мъдростта на чув-ствата импонира на възприя-тията ни и въздействат с възне-нието си. Това е знак за високо-то художествено майсторство на поета.

Поезията на Симеон Илиев е изповедна. Той черпи възхно-вление от житейския си опит и създава зрели стихове, в които се оглежда нашият многолик съ-временен свят. Тази поезия из-лъчва вътрешното движение на мисълта, на чувството, на кра-сотата и носи своето внушение: Човекът е път. Той пътува вътре в себе си, вглеждайки се във вче-рашното, днешното и в утреш-ното време, като ги преосмисля творчески. Това е нравственото послание на твореца.

Големият наш поет Иван Радоев навремето писа: „Поезията не се обяснява, тя се чете - поема се или не се поема.“ Симеон е вложил душата си в стиховете, а те открехват сърца-та ни и се сливат с нашите чув-ства и преживявания. Мисля, че му подхожда девизът на Булат Окуджава:

„Има ме - творя, жив съм -
искам да ме чуят!
Защото писателският вик
е вик към човечеството!“

КРАСИМИР МАШЕВ

“ВСИЧКО НЕГОВО СЕГА Е ВАШЕ...”

(Шрихи за документален портрет на художника-маринист Милен Сакъзов)

*Сърцето, морето, небето –
три думи, три гатанки тайни.
Небето, морето, сърцето –
три бездни, три свята безкрайни!*

Иван Вазов

*Лъжичка мед или горчива чаша,
адски огън или храм,
всичко негово сега е ваше.
За вас е всичко. Посветено вам.*

Булат Окуджава

Днес името на Милен Сакъзов (1 юли 1903 г. – 25 юни 1975 г.) не-заслужено е забравено и се помни от малцина. А той е един от талантливите наши художници маринисти, който съвсем заслужено още приживе заема достойно място редом до такива изтъкнати живописци, посветили изцяло (или в голяма част) творчеството си на морето и морската тематика, като проф. Александър Мутафов, Марио (Марин) Жеков, Христо Каварналиев, Георги Велчев, Йордан Кювлиев...

Милен Сакъзов е роден в София, но младото учителско семейство на родителите му се премества за известно време в Шумен, след което се установява трайно във Варна. Баща му Борис Сакъзов е брат на известния в миналото общественик, политик, писател и преводач Янко Сакъзов. Самият Борис Сакъзов също не е чужд на обществения живот и политическите борби, известен е като всеотдаен труженик на словото с ярко и остро журналистическо перо. През 20-те и началото на 30-те години е бил избран за председател на Варненското дружество на журналистите, а след това за негов секретар и почетен член.

Майката на бъдещия художник Параскева Генкова Сакъзова става учителка, след като завършва гимназия в старопрестолния Велико Търново при дъщерята на българския поетически гений Христо Ботев – Иванка. Нейни писма и снимки с дарствени надписи, както и писма от съпругата на Поета дълго са пазени в техния семеен архив, откъдето са предадени за съхранение в къщата-музей в родния град на Христо Ботев.

Милен Сакъзов завършва живопис в Художествената академия в София при големите български художници и педагози Цено Тодоров и Борис Митов, но най-силно влияние върху неговото израстване и утвърждаване като маринист оказва духовната му близост с проф. Александър Мутафов. Младият художник силно е впечатлен и от творчеството на световно-известния руски художник маринист Айвазовски, чиято творческа и житейска съдба той ще следва в най-същественото и съдбовното до края на живота си.

След завършване на академията Милен Сакъзов е назначен на работа в създадения от братята К. и Х. Шкорпил Варненски археологически музей, където рисува къщи и улици от стара Варна, Аладжа манастир, прави портрети на варненски възрожденци и бележити българи. По уважителни за младостта му причини заминава за “златна” Прага, откъдето е родом първата му съпруга, на която Варна изглежда като съвсем неугледно и малко провинциално градче, населено повече с гърци, турци, арменци, преселници от Гръцка Македония, Одринска Тракия, Сърбия (Цариградско и Босилеградско) и тук-таме с гагузи. А тя е била фабрикантска щерка и е имала в аксесоарите си дузина дамски капели и омбрели и не по-малко рокли и обувки.

Поради тези сериозни семейни причини първата самостоятелна изложба на Милен Сакъзов е открита през 1933 г. в Прага. Отзивите за показаните в нея 75 платна са възторжени. Междувременно енергичният и продуктивен млад художник има възможност да посети Австрия, Италия и Франция, продължава да рисува с ентузиазъм и успява да подготви още три свои самостоятелни изложби в Чехословакия и с тях се утвърждава като изключително одарен художник маринист.

Тези успехи обаче са последвани от семейни неблагополучия и бракът му се разпада по стародавния път от времето на римското право – развод. Но пред него има друг, по който той е направил успешни стремителни крачки. Този неизвървян докрай път го довежда отново във Варна, където той може да е винаги близо до морския бряг и морето; да го наблюдава, да го съзерцава, да му се любува и преди всичко да го рисува в различните му настроения и състояния; в различни часове на деня и в различни сезони. За него морето е неизразимо със слово влечение и страст. И ако не е на морския бряг, той е сред неговите спокойни “тепсиени” сребърни води или кипящи талази с любимата си лодка “Корсар”, съпроводен от пронизителния писък на ненаситните гларуси, които войствено крѣжат над рибните пасажи и стремително се спускат върху сребристите им отражения на морската повърхност. Стотици пъти Милен Сакъзов е виждал това, но никога не е гледал морето с очите на риболовец. И прекосявал крайбрежните води от Галата до Калиакра, че и подалеч и няколко мили по навътре, за да се докосне до непрекъснатотоменящите се багри и светлина на морската шир и морската стихия, да улови мигове от неговата вечност. Тази непреходност винаги го е привличала и предизвиквала като творец.

В България Милен Сакъзов прави десетки самостоятелни изложби в най-престижните салони, галерии и изложбени зали – в салон “България” на ул. “Аксаков”,

Художник Милен Сакъзов

в галерия “Форум” на площад “Народно събрание”, във фоайето на Народния театър, в галериите на ул. “Раковски”, бул. “Руски” и ул. “Шипка” 6... И това е само в София, където една от тях е открита от тогавашния председател на Съюза на художниците Александър Божинов, а другите са посещавани от най-видните български живописци, сред които се откроявал с величествената си духовна и физическа осанка Владимир Димитров – Майстора.

Десетки са изложбите му и участията му в колективни изяви и във Варна, където той е преподавател по рисуване във Факултета по рисуване във ВИНС (Висш институт по народно стопанство) “Д. Благоев”, сега Икономически университет - Варна. Занимава се и с научна работа и му е присъдена титлата доцент.

Втората му съпруга Нора Георгиев Сакъзова (вечна ѝ памет!) на 1 септември 1996 г. във Варна ми разказа: “През 1950 г. се запознах с Милен Сакъзов. Работех в библиотеката на ВИНС, където Милен бе преподавател. През 1952 г. се роди синът ни Борис и трябваше да заминем за София. Оставих къща, всичко и отидохме – без квартира, без нищо. Изкарахме много тежко, но бяхме заедно. След това му дадох ателие и той започна да подготвя изложби. През 1958 г. беше първата му изложба в София. Тя не е първата му изява като творец. Тогава той започна да рисува в Бояна. Заредиха се изложба след изложба. Повечето от времето си прекарваше във Варна, а аз останах на работа в София, защото нямаше как да прекъсна. Той си идваше във Варна, рисуваше, готвеше изложби. Имаше пълна свобода. Творческа.

С него имам 19 години разлика,

но тя не личеше, защото той беше с младежки дух. За някои неща аз имах по-зрели възгледи, а той беше по-артистичен. Умееше всичко. Обичаше да готви. Правеше рибена чорба, яхния. Той влагаше творчество в готвенето. Не готвеше по рецепти, но ставаше чудесно ястие.

Живяхме заедно близо 22 години. Той претърпя много разочарования. Големи борби имаше във ВИАС (Висш институт по архитектура и строителство, преди 1989 г. Инженерно-строителен институт – б.а.) в София. Беше изключително честен и чист човек и не се подаваше на манипулации. Участва в конкурс за професура. Предаде си работата и дойде във Варна, като мислеше, че всичко ще мине нормално. Обаче проф. Ненко Балкански го отрязва. Това беше голям стрес за него и след този случай той веднага напусна ВИАС. Пенсионира се. И преди да почине, каза да не се слага некрологът му в института. Той почина на 25 юни 1975 г. от рак на черния дроб. Много тежка и мъчителна смърт. Стоически понасяше всичко. Не се оплакваше никога. До последния момент.”

Освен чудесни платна, някои от които се съхраняват в НХГ, а други са били откупени от Министерския съвет, Народното събрание, БМФ, стопански и държавни институции и организации, частни колекционери от България и чужбина, Милен Сакъзов е оставил и кратки спомени за едно свое пътуване до Индонезия:

“Беше в Джакарта. Слязох от кораба и се отправих към една гения, която привлече вниманието ми. Под мишницата си носех блокче за рисуване. Опитвах се да надникна в гемията. От нея излязоха няколко мъже с библейски бради, обгорели

ли от слънцето, същински пирати. Видяха ми се необикновено интересни и реших да разтворя блока. В ръката на единия блесна нож, а други съвсем не приятелски ме наобиколиха. Работата стана много сериозна. Навярно ме взеха за холандец – техен враг. Нямах друго оръжие, освен блока и моливите. С мимика и няколко запаметени чужди думи се разбрахме, че искам да ги рисувам. По враждебните им лица премина учудване, после се разля усмивка и смях. Започнаха да ме тупат по гърба, заведоха ме в гемията и ми позираха. Оставих им скица за спомен и побързах да се прибера на кораба. Капитанът, застанал на мостика, имаше същото мрачно лице, като човека с ножа, отчаян от дългото ми отсъствие. Трябваше и него да скицирам, за да го победя. И още веднъж се убедих, че мирната палитра е по-силна от оръжията.”

С носталгична, но почти весела усмивка синът му Борис си спомня: “До края на живота си, вече 73-годишен, баща ми си остана момче. Той не остаря. Беше си емоционален докрай. Не го интересуваха битови проблеми. Спомням си, като му събаряха бараката край морето двама цигани, съпроводжани от милиционер. На другата сутрин баща ми плачеше със сълзи и рисуваше съборената барака. После отиде в общината, където повечето архитектурни бяха негови ученици, и главният архитект му казал: “Чакайте, другарю Сакъзов...” И веднага му издали разрешително за строеж на бунгало.

Такъв човек беше. Не си използваше връзките и не се облагодетелстваше. Съучениците ми бяха влюбени в него, защото той беше младеж по дух.”

Сега Милен Сакъзов е само дух. Безсмъртен и вечен като морето.

ДЕЯН ЕНЕВ

РАЗКАЗ

ГРАДЧЕ НА ИМЕ МЕНДОСИНО

На Дена

С тоях на стълбите пред болницата и гледах снега. До стълбището имаше градинка с тенекиено павилионче за кафе. Отпред на циментовата площадка беше изнесена масичка с два стола. Снежинките падаха върху цимента и се топяха. Лекарите ми бяха забранили кафето. „Никакво кафе - каза ми доктор Пенков. - Никакво кафе, никакви цигари и никакъв алкохол. Говоря сериозно.“ Отидох, взех си едно кафе и седнах на влажния стол.

От входа на болницата излязоха бащата и майката на Светльо. Със Светльо лежахме в една стая. Бяха му идвали на свиждане само преди два дни, в неделя. Тогава двамата с Джендо се пошегувахме как, щом го изпишат, ще му намерим една булка на Светльо. Джендо Нанчев, третият човек в стаята, се разпали, седна на леглото и започна да му обяснява как жените се делят на две категории – на хубави и на добри. И понеже лично той ги е пробвал и тия, и тия, съветва категорично Светльо да си намери добро момиче. Не хубаво, добро. С годините хубавите остаряват и погрозняват, а комбинацията между грозна и зла жена е смъртоносна. Той защо бил влязъл в болницата, а? Защо? Като иначе е здрав като бик. Светльо лежеше завит до шията, оплетен в кабели, мълчеше и се опитваше да се усмихва.

Не се обадих на бащата и майката на Светльо. Те слязоха на тротоара и тръгнаха към спирката на тролея. Бащата носеше чантата с багажа на Светльо. Дали вътре беше и перото от сокола?

Поех си дълбоко въздух и се огледах. Сетне си запалих една цигара. Някъде в долния край на сърцето ми се появи болка. Сякаш някой ме драсна с бръснарско ножче. Не обърнах внимание на болката. Гледах гартите, които се разхождаха из шумата в градинката и исках да им кажа, че ей сега ще повикам сокола. Павел Якимов ми беше казал, че присъствието на един само сокол прогонва всички птици в радиус от 200 метра. Ще повикам Туяк Кисийн, казаха на гартите, и вие ще изчезнете, ще потънете в есента.

Гартите, тези гълъби на есента...

Запалих си втора цигара и допих кафето. Не бях пил кафе от три седмици. Хубаво кафе правеха тук. Миналата седмица, когато времето още беше топло, нашата банда, аз, Джендо Нанчев и Светльо се измъкнахме от стаята и тъй, както си бяхме по пижами, дойдохме и седнахме в това кафене. Имаше повод, Светльо ставаше на деветнайсет. Взехме си три шишета минерална вода, чукнахме

се и отпихме със замах, с вдигнати лакти, сякаш пиехме ракия. Аз им разказах за моята щерка, която учи на другия край на света. Как се чуваме по скайпа, как по фотография имала задача да направи снимка, на която да личи присъствие на човек, но без човека. Отдавна не бях говорил за щерка си и бързах да им разкажа всичко, каквото ми дойде в главата. Че не съм успял да споделя идеята си с нея – ами, просто да заснеме струя цигарен дим, това според мен щеше да ѝ свърши работа, - защото влязох в болницата. А пък през пролетта, през пролетта щерка ми с още десетина състуденти ходиха до Сан Франциско, продължих да разказвам. С един бус, по Западното крайбрежие. Изминали не знам колко хиляди километра. Сан Франциско бил най-красивият град - с тези хълмове, по които широките булеварди се изкачват и се спускат. Имах някакви бегли картини в главата си от стари екшъни и докато им разказвах, сякаш виждах Сан Франциско, сякаш и аз бях ходил на тази екскурзия. И друго им разказах, как една вечер - по време на екскурзията - се притесних; и потърсих дъщеря ми по джииесема. „Къде сте, тате, сега?“ Гласът ѝ от другия край на земята звучеше удивително ясно, сякаш си беше до мен. „Сега ли? Ами точно сега минаваме край някакво градче, чакай да питам за името. Аха! Градче на име Мендосино.“ Градче на име Мендосино. Градче на име Мендосино.

Градче на име Мендосино – казах. – Наздраве!

И тримата пак отпихме като князе от нашите шишета с минерална вода.

Джендо Нанчев разказа какви загуби търпяла фирмата му без него. С жена му не живеели вече заедно, той си намерил едно русо гадже. Младо и русо. А имал близнаци, абитуриенти. Абе, живот, оклюма се за миг в кафявата вечер Джендо, но тръсна глава и изпрехтя.

- Наздраве за младите гаджета.

Попитахме Светльо дали си има гадже. Имало някаква Петя, ама започнала работа в кафене. И напоследък не се виждали. Сетне помълча. А сетне заговори за соколи. Разказа как случайно попаднал на един разказ, само че как се казвал, май „Ловният сокол“, от книжка на Ради Царев. Това станало отдавна, когато бил в девети клас. Лежал болен вкъщи и най-случайно измъкнал старата книжка от библиотеката. Една такава с кафява корица, орфана. Иначе не четял книги. Но тази я прочел. И оттогава страшно се запалил по соколите. Искал да си има един обучен сокол. Ей това му било мечтата. Свирваш с уста и соколът долита от небето.

И Светльо изсвири силно с два пръста. Хората по тротоара се огледах.

- Наздраве за соколите – изрева Джендо Нанчев. А аз вече търсех в джииесема си номера на Павел Якимов.

- Здравей – казах, - можеш ли да говориш?

- Здравсти. Казвай.

- Аз нещо го закъсах и съм в болницата. В Александровска болница. Имам една молба.

- Слушам те.

- Да дойдеш утре тука в болницата. С Туяк Кисийн.

Изведнъж над главите ни се надвеси сестра Малчева.

- Гледам аз - стаята празна. А те къде били вагабонтите! Какво пиете, ей, да не пиете ракия? Я веднага горе. Като малките деца сте.

През онази нощ не можах да заспя до късно. Бях писал преди време вестникарски материал за соколарите. За целта се свързах с шефа на соколарската асоциация Павел Якимов и той ме заведе в базата им в покрайнините на София. Соколите живееха в помещения на бивше ТКЗС. Бяха шест пилета, мишеловът Хари, Юрта, Снежко, Кривчо, Марахуте, но Туяк Кисийн беше най-красивата. С бяло оперение, напръскано с кафяво, със строг поглед. Павел Якимов ми даде да си сложа голямата кожена ръкавица на лявата ръка, сетне Туяк Кисийн стъпи на ръкавицата. Павел на свой ред взе мишелова Хари и с още едно момче тримата излязохме в полето да ги пуснем да полетят. Аз вървах по тревата с Туяк Кисийн на лявата си ръка и напрегнато я гледах. Звънчетата на краката ѝ позвънваха. Беше строга, хубава и спокойна като източна принцеса.

Три пъти излетя от ръкавицата ми, покръжи в небето и отново кацна на ръката ми. Павел разказа как в Туркменистан, в пустинята, има нещо като академия за соколари. Всяка година за две седмици соколари от цял свят ходят в стана при старейшините да държат изпит. Старците седят на пясъка, кръстосали крака и увити в дебели шарени халати, а на лактите им, сграбчили ръкавите на халатите с нокти, стоят замръзнали и непроницаеми соколите. Едно изсвирване праща сокола в небето, едно изсвирване го връща.

Туяк, повтарях на птицата и броях метрите до помещението. Двадесет метра, десет, вратата, стаята. Ето, свалих ръкавицата и ето - Павел пое Туяк Кисийн.

Часовете на следващия ден, петък, се проточиха като керван с камили, гърбави и еднообразни. Закуската, визитацията. Доктор Пенков, професорът и още неколцина лекари дълго стояха край леглото на Светльо и си говореха на латински. Стана пладне, небето през прозореца беше оловно

и мрачно. С Джендо Нанчев изчетохме вестниците, аз ходих до банята да изпуша една цигара. Джииесемът ми извънх в три и половина. Джендо и Светльо спяха. Излязох бързо в коридора.

- Аз съм. Долу съм, в двора – каза Павел Якимов.

Върнах се бързо в стаята и разтърсих Светльо за рамото.

- Светльо – казах. – Ела да видиш един сокол.

Светльо се пробуди. Думите достигнаха до съзнанието му. Ококори се.

- Какъв сокол?

- Долу, в двора. Хайде.

И Джендо се надигна.

- Какво става?

Обясних им набързо – че долу ни чака Павел Якимов с Туяк Кисийн.

Отворихме вратата, огледахме се като крадци в анимационен филм и тръгнахме към асансьора.

Туяк Кисийн стоеше върху кожената ръкавица, нахлузена върху ръката на Павел и ни гледаше мъдро и спокойно с ахатовите си очи. Светльо се спъна с чехлите си и щеше да падне. Протегна ръка и погали без никакъв страх сокола по главата. Туяк Кисийн не трепна.

- Това момче иска да става соколар – казах. – Хайде, като излезем, ще ти го пратя.

- Става – каза Павел Якимов. – На мен ми трябва хора.

- А ще може ли – заекна

Светльо - едно перо. От сокола.

Павел погали Туяк Кисийн няколко пъти по крилото и сетне подаде на Светльо едно бяло перо, леко напръскано с кафяво в долния край.

- Хайде, че с тия задръствания...

- Хайде – казах. – Благодаря ти.

Павел сви широките си рамене на бивш гребец, намести на главата си бялата шапчица от плът, дар от туркменските соколари и тръгна към изхода с Туяк Кисийн на лявата ръка.

Това беше в петък. Днес беше вторник.

Момичето от кафенето дойде, избърса масата ми и изхвърли пепелника. Дрешката ѝ беше къса, кръстът ѝ беше гол и гладката ѝ кожа беше настръхнала.

Надигнах се и заставах на тротоара за такси. Най-сетне едно жълто разнебитено „Деу“ със зелено око намали и спря до мен. Качих се вътре.

- От болницата ли избяга?

- Как позна?

- По чехлите.

Извърнах глава и погледнах шофьора. Лицето му беше грапаво като скала. Беше ми набор.

- За къде?

- За Мендосино.

- Къде е това?

- Шегувам се. Карай по

„България“.

КУЛТУРНИ СЪБИТИЯ

На 30.09.2008 г. в Концертното студио на Радио Варна екипът на „Литературен вестник“ представи специалния си брой, посветен изцяло на големия български поет Петър Алипиев, живял и творил във Варна. Премиерата на броя излиза със съдействието на Община Варна. На срещата присъстваха: Марин Георгиев - главен редактор на „Литературен вестник“, проф. д.ф.н. Светлозар Игов, изследовател на творчеството на Петър Алипиев („Петър Алипиев, Литературна анкета“), Петер Юхас - един от най-известните преводачи българи, превел поезията на Петър Алипиев на унгарски език, Красимир Машев, автор и съставител на книгата „Петър Алипиев, документи“, дъщерята на поета доц. д.ф.н. Антоанета Алипиева – литературовед, и др.

На пресконференцията по повод годишните награди на Съюза на българските журналисти, състояла се в пресцентъра на БТА в София на 30 ноември 2008 г., Виолета Тончева - автор, журналист, германист, модератор и PR мениджър на културни събития във Варна, получи наградата на СБЖ „Златното перо 2008“ Висока оценка за Виолета Тончева в номинациите дават редица известни варненски дейци на културата и изкуството: д-р Любомир Кутин (културолог), доц. д-р Людмила Стоянова (литературовед), Панко Анчев (литературен критик), Божана Димитрова (автор и водещ на легендарното предаване на програмата „Хоризонт“ на БНР „Разговор с вас“), Донка Бърдарова (дългогодишен гл. редактор в Радио Варна), Тихомир Йорданов (писател), Боян Върбанов (писател), доц. д-р Георги Калагларски (социолог, член на Контролния съвет на СБЖ) и Антония Йовчева - председател на журналистическото дружество „Електронни медии“ във Варна.

През август във Варна под ръководството на Бойко Ламбовски се проведе първата по рода си лятна академия на сп. „Простори“ за млади писатели от България и Русия. По покана на дирекция „Култура“ при Община Варна в курорта Св. Константин се събраха творци от различни възрасти. В продължение на няколко дни те обменяха опит и дискутираха техническите и чувствените подходи и методи за усъвършенстване на словото. В лекториите участваха представители на литературния институт „Максим Горки“ - ректорът Борис Тарасов и двамата бивши ректори проф. Евгений Сидоров и проф. Сергей Есин. Целта на академията бе писателите да формулират собствено отношение към творчеството, към света и към литературното обучение. „Този семинар е още един знак за това, че Варна излиза от своята провинциалност и заживява друг живот. Литературата се създава в самота, но трябва да има среда за таланта, за да може той да се развива. Този семинар е до голяма степен първи плах опит. Трябва бавни, постепенни натрупвания. Една седмица заедно в разговори за литература никак не е малко“ – каза след приключването на академията Панко Анчев, председател на Комисията по култура към ОбС – Варна.

Художник
Петьо Маринов

ВАЛЕРИ СТАНКОВ

ПЕСЕН ЗА МОЕТО МОМИЧЕ

Пия мусони и пея мистрали.
Дишам тайфуни – издишам мъгли.
Мълния в мене саваните пали.
Матерхорн срива се в мен на скали.
Степни кобили пръхтят ми в ушите.
Хълми по Рихтер – гръдта се тресе.
Ти си ми въздух, вода, хляб, обител.
Песен и стих, непогинал в есе.
Ти си ми огънче, дим от лулица.
Вятър, луна – и парче синя вис.
В тайни хралупи слетя – улулица.
Из светлоструите твои съм чист.
Идеш ми в сън – сякаш мама ме гали.
Ще ли те видя по трети петли?
Аз те обичам, момиче – едва ли
знаеш какво е любов да боли.

ЧАС ЗА МЪЖКО ПЕЕНЕ

Аз бях пролет за теб,
птичи крясък и дъжд,
снеговей, цвят в април,
листопад в ненадейна вихрушка.
Моят поглед те срина –
беше поглед на мъж,
седемструнна дъга –
ти над мен от небето слетя,
над душата ми тихо се люшна.
Ти си извори,
изгреви, път из степта,
мъжка песен със светло начало.
По ятата на птиците стих ти чета –
и стихът ми облича те в бяло.
Ти бе моя в ръжта –
беше цъфнала ръж,
беше моето огнено лято.
Беше шемет жена,
аз бях шеметен мъж –
бях водачът на птичето ято.
Беше стих, стон и сън,
беше сребърен звън –
беше звездна нощта от светулки.
Ах, как нищичко друго
от Бога не ща
пред концерта
от смъртни
цигулки!

ЖЕНА С ПЕЛЕРИНА ОТ ДЪЖД В ХАОСА НА ПАЗАРА

Тя изчезва – в завесите на дъжда тя е никоя, ничия и за никъде.
Тя е днес просто малка дъждовна Жена с пелерина в хаоса на пазара.
Ще премине през мен – аз съм сивият мъж, аз съм махленският никаквец,
спрял на сухеца под балконите да изпуши една влажна цигара.

Гледам светлите ъ извивки, чадърчето, шала, белите нейни глезени.
От октомври вали не дъждец, маргарит – а на мен киселчок ми е гроздето.
И си мисля защо тази малка Жена не се втурне в прозите и поезиите ми –
да не чаткат в съня ми токетата ъ – забити из локвите златни гвоздеи.

Ще я спра – и в противния дъжд ще ъ кажа – здравейте, красива госпожо,
или просто – защо да не пийнем със Вас по едно истинско нес кафе?
А на тръгване скришно да си отрежа под масата с opakото на ножа
едно черно парченце за спомен от дъжд и Жена с пелерина от кадифе.

ТИХА ПЕСЕН

Тъй както бебето попива
на мама ласкавите думи
и кончето развява грива
напролет в мамините друми,

тъй както в мокрите дъбрави
се люшва младата тревица
и славей Господ Бога слави
с признателната си душица,

тъй както вятърът в усое
разлистя черните дървета,
така и ти, момиче мое,
нахлу в душата на поета.

Ти стори нощите му чисти –
горчилките му ти отнесе.
Душицата му ти прелисти
и пак го възвиси – за песен.

От теб той не поиска много,
той всъщност си поиска всичко –
с венчални пръстени пред Бога
да се представи с тебе – лично.

Бъди добра и милостива.
Чуй неговите два-три стиха –
тъй както бебето попива
на мама песничката тиха.

ВЛАДИМИР СТОЯНОВ

ПЕСНИТЕ С БЕЛИТЕ ПЛАТНА

Повярвах ли на миналите сънища,
с които съм изгребвал пустотата?
На тъмния си глас повярвах ли
и в песните със белите платна?
Нима съм дъно на море,
защото стигнах до дома си?
И той бе там, където го оставих.

Нима съм вик срещу света,
защото всъщност се забравих
и разцелувах със очи
жена си и децата си, и спомена?
Нима съм жив,
защото съм агония
или защото съм това, което бях?

БАЛЧИК

Като каменни лодки,
захвърлени в дивия пристан,
тук припичат снага
уморени от слънцето къщи.
А край тях броди вятърът –
пийнал спасител –
и се чуди кого да спасява
от всички потъващи пътища.

После вдига от време на време
съвсем неуместно наздравица
за двореца и свирите
с тръбите зелени на лятото.
А небето олеква отгоре -
опразнена раница –
и си крием очите
от прашното пясъчно ято.

Откънятва сърцето
унило и някак замислено -
сляпа котва, запяла протяжно
ръждясала песен.
А с крила от гребла
хоризонтът се вдига неистово,
да избяга от нас
и от залива гърбав и тесен.

ПЯСЪЧНИ СИНОРИ

Синът ми се сбoguва със Итака,
развял коси към залива на Троя.
Останах с Пенелопа да го чакам,
изправен пред стоглавата агония.
А още бях и млад, и силен –
в нозете си света превит завързвах.
И как така внезапно се разсипа
животът ни като планински бързей.
Защо не викнах – силом да го върна?
Защо не тръгнах – двамата да бъдем?
Отпадна волята, душа посърна
и думите заседнаха озъбени.

Баща съм, как ръка да вдигна
над неговата мъжка пролет.
“Добре – виновно му намигнах, –
но гледай да се върнеш скоро.”
Замина. Пред вълните Пенелопа
през вечер коленичила осъмва
и все така освирепял циклопът
преследва мисълта ми сънена.
А аз в морето се люлея,
без да докосвам с пръст вълните.
И тази страшна одисея
до пепел разпилява дните ни.

БРЕГЪТ

Помръква стихналият кей.
Морето уморено гледа,
над него как изгрява Андромеда
в прегръдката на звездния Персей.
А ти, приел съдбата на Антей,
смирено остаряваш в себе си,
откъснат от земята и света.

Следиш нашествието на студа
и мислите, в които се оглеждат
илюзиите за победа.
Дали все пак, ако спечелиш,
със теб печели цял народ,
или, осъден да загубиш,
изгубваш други вместо себе си?

Обмисляш тъмните последици,
родили Европейската мечта.
И Одисей не победи смъртта,
макар че в своя дом се върна.
Нозете на морето търсят отдих,
духът ти – път,
брегът е по средата.

ПОПИТАХМЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЦИ КАКВО ОЧАКВАТ ...

от 1 стр. ва хоризонта на читателите си.
Затова подходът при списва-
нето му трябва да е сериозен. Виждам изданието
като специализирано и затова очаквам сериозна
критика, сериозно утвърждаване на истинските
стойности. Хубаво е да си пожелаем бизнесът да се
ангажира с поддържането на изданието. Редно е.

Ваня Маркова, галерист на “Актив арт”:

- Винаги съм следила вестник “КИЛ”. Сега бих
пожелала в него да има повече пространство за
галерийния живот. Едно сериозно издание като
“КИЛ” е необходимо да отразява актуалния жи-
вот, това, което се случва в галериите. Затова и
снимките, които илюстрират журналистическите
материали, трябва да са актуални. Досега във вест-
ника доминираше литературата. Но “КИЛ” според
мен не може да бъде само това – литературни про-
изведения на варненски автори. За да имаме сти-
мул да подаваме информация, да сътрудничим на
вестника, той трябва да отразява многоликостта
на културата, да предава възможно повече съби-
тия във всички области, свързани с духовния жи-
вот. На медийния пазар има голям глад за сериоз-
но отразяване на културния живот. Ние ще имаме

вестник “КИЛ”. И очаквам той да отговори на по-
требностите на аудиторията със сериозното и ви-
соко ниво на авторите си.

Христо Дипчиков, директор на
Националното училище по изкуствата “Добри
Христов”:

- Вестник “КИЛ” нека да работи изключител-
но и само за културата. Това означава изданието
и да образова. Например – музикално. Публиката
не винаги е подготвена. Например на концерт
ръкопляска между частите на произведението.
Затова мисля, че на хората трябва и да се разяз-
сняват културните факти. Бих се радвал, ако се
отразява животът на варненските музикални дей-
ци, на младите таланти. Националното училище
по изкуствата “Добри Христов” е утвърдена кул-
турна институция. Има какво да разкажем, какво
да представим и ще се радваме богатият живот в
училището да бъде отразяван. Готови сме да по-
магаме и в списването на изданието и във всички
аспекти на работата, защото в националното учи-
лище се изучават всички изкуства. Вестник “КИЛ”
е необходим и за младите.

Интервюира **Татина Младенова**

ЕЛИ ГЕОРГИЕВА

АМА МНОГО РАЗБЪРКАНИ МИСЛИ

Докривя ми да търся шепа зърно сред плява.
Хоризонти да виждаш – не ти трябват очи.
Сред приятели много съм, пък и уж съм корава,
а отрова предъквам с разкървени венци.
Казвам си – за добро е. Придобивам имунности,
няма да ме излъже полудял Антихрист.
В ракла съхнат куплетите за звезди и за лунности,
малко трябва да хвърля там и белия лист.
Тоя бурен живот, дивидентни не носи ми
във реалното време – пепеляв снеговал.
И тамян да прибират в редове сенокосени,
кратко дъх щом поема, пак мирише на кал.
Та се лутам подгизнала от пенливите истини.
Брод с решения много – кръстопътен ярем.
Позахилвам се улаво и се мятам на пистата,
че каквото посея днес, утре ще го ядем.
Лесно било? Че глупости! Нека плямнат лисиците,
дето лично избират си всеки ловен куриум!
Аз съм тяхната класика – бяла птица на жиците
и на она рогатия, ученикът Наум.
Да ми тлее огнището, нека удрят светкавици!
Във сърцето ми вдлъбнато, да потънат съвсем!
Аз със своите болезнени пиро-глунави навици,
ще ги ползвам за кремъци, приближили ли към мен.....

КОГАТО ЛИПСВА АСФАЛТ

На завоя на мислите сгушени,
се оказа, че липсва асфалт.
Само черен път сбит пъкатуши ми –
буци пръст, къс гранит и базалт.

Как да тръгна, без капка съмнение?
Склад от вяра ми трябва в резерв.
Дъжд покапе ли, няма спасение –
кал до гуша, а киша до нерв.

Затова си стоя непристъпила,
по бутуши с двуваксов обем,
нова мисъл докато нанъпи
и се ширне асфалтът край мен.

Художник
Петьо Маринов

ЕМИЛ ИВАНОВ

РЕКВИЕМ

В памет на Иван Манолов,
който и з г о р я

В сурова северна страна
поетът с огъня се среща;
те се познаха безпогрешно –
дух-светлина, дух-топлина...

Дали премръзналия свят
мъжът на словото бе чакал –
да лумне като страшен факел
и грейне в мрачния му ад?

Нима до сетния си ден
сред своите лирични клади
той не пламта с една награда –
стих като Феникс извисен?

Повелята на стар завет
за нас ли тъй е пожелала;
не само с дух, а и със тяло,
щом трябва, да гори поет?!

Преглътнали и този стон
над родната си пръст, ще можем
главнята свидна да положим
в най-българския пантеон.

Но нека с милост и вина,
през устрема си главоломен,
светът във мрак и студ да помни
дух-светлина, дух-топлина!...

НЕПОЗНАТА ВЛАСТ

Обзет от непозната власт,
когато във деня забързан
на женски поглед, стрелнал страст,
с безстрастен поглед ти отвърнеш;
когато вечер край кръчма
дочуеш винен смях извиращ,
но твоята душа сама
във теб самотно се прибира;
когато късно през нощта
стихът, подобно ангел слязъл,
да го положиш на листа
със вик рожден зове напразно,

знай: в тебе властва пустота,
която само от смъртта
не би могла да се откаже.

ГОРЧИВ МОНОЛОГ

До края ще живеят в мен ония,
с които паметта ми е богата...
Все още мога цяла нощ да пия –
налей сега, след песента запята.

На скъпите ми близки във земята
с признателно безмълвна литургия
дано да влея свято топлината,
която вливаха те в мен самия.
На милите жени във самотата
с копнеж, пробудил пролетна стихия,
дано да върна в строфи красотата,
която връщаха те в мен самия.
На верните събратя във кръчмата
с наздравица над тежка орисия
дано да вдъхна дързостта в борбата,
която вдъхваха те в мен самия.

Да прослъзи жестоката ракия
безчувствения поглед на съдбата!
Все още мога цяла нощ да пия –
налей сега... за песента изпята.

ОТКРОВЕНИЕ КЪМ ЛЮБОВТА

Някога за мен ти исках да си огън,
в него да изгарям с радост, безразличен,
че стаени в сенки дебнат скръб, тревога –
само да обичам, само да обичам...

После исках ти за мен да бъдеш лампа –
сърчице безсънно във гръдта на къща
над легло и маса, сложена за двама –
само да се връщам, само да се връщам...

После исках ти за мен да си кандило,
спомени иконни озарило болно,
та дано пак срещна образите мили –
само да се моля, само да се моля...

Вече искам ти за мен да бъдеш пепел –
вятър от въздишки с тебе да отвява
погледи прощални след съдби нелепи –
само да забравя, само да забравя...

ИЛИЯ ТОПЧИЕВ

БЯЛА БЕЗКРАЙНОСТ

Някога,
някъде,
вечер...

Има такова хубаво време,
когато
сънна вълна ме люлее
далечна:
нищо не искам,
нищо не чакам...

Крилата
тихо припадат
и гаснат платната
на всички жизнени трусове.
Може би
отдих ми дава съдбата.
Тиха безкрайност,
бяла и синя, минутно спохожда
бедното тяло...
А колко е кратка!
Колко е кратка!...

МИРАЖИ

На М.

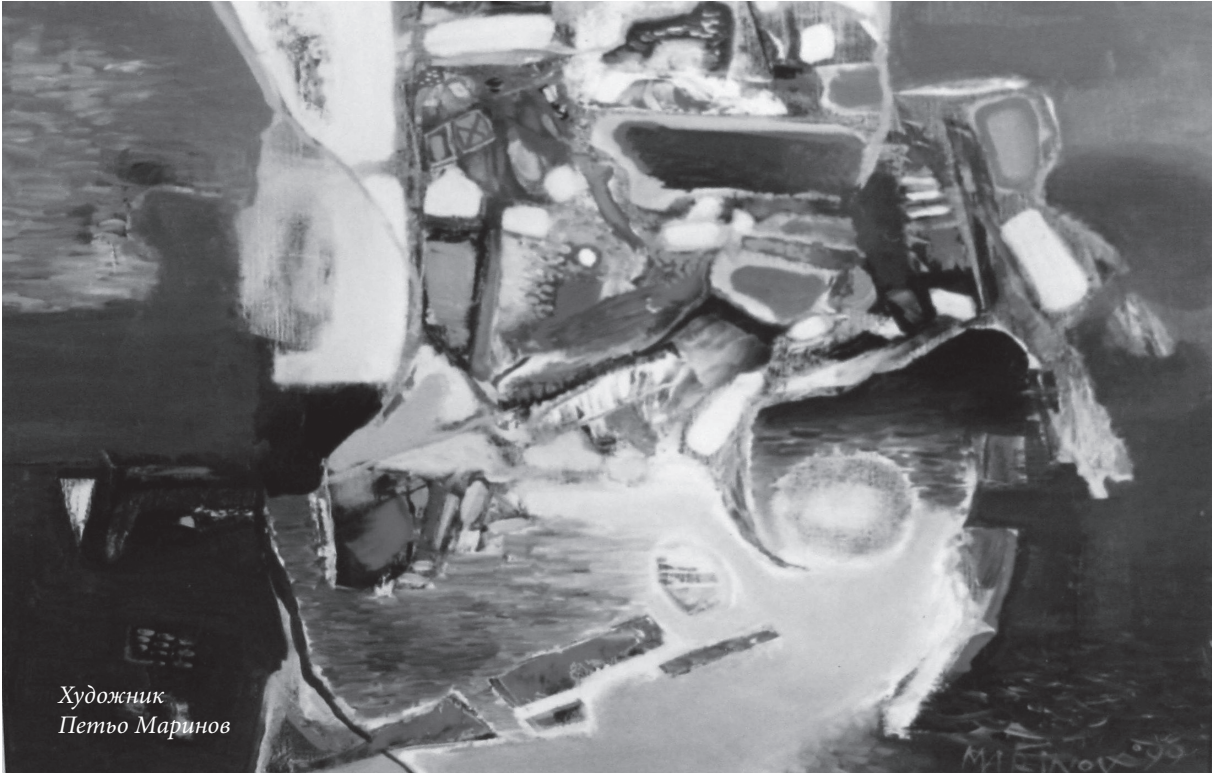
...ВАС НЯКЪДЕ ВИ ИМА, езера,
клокочещи и ведри водопади
и вас ви има в неизвестен край,
на птици и цветя –
неземна радост.

Не вярвам да сте някаква игра
в ума на пътника – пустинно жаден –
далече от Багдад замръкнал сам,
в небето на надеждата загледан...

И теб те има –
вярвам го и знам –
жена магична и жената медиум,
пред гения, която се яви

...и той запомни чудното мгновение...

Ела...
И шепота ще доловим
на капки в думи още неяви.

Художник
Петьо Маринов

КОСТА РАДЕВ

ИЗ „ПЕНТОМАСТИКИ”

Защо му е на славея
гласът –
любимата да вика
или котките?
За южен вятър
молих Посейдон.
Измолих го –
и той начупи мачтите.
Сега сънувам
малко свобода.
Тя идва
и подрънква със верига.

В началото си мислех,
че е буря.
По-късно –
че е райското блаженство.
Отмина бурята,
помръкна раят.
Остана нищо.
Дъх на теменуга,
необясним със думата
любов .

Свършиха думите.
И плачът.
И молитвите.
Вплетени, тръпнещи –
душите отлитаха.
Бързат чакалите,
подушили мършата.
Няма очакване.
Празното свърши.
Може и раят
да излезе измама.
Може.
А най-добре
нищо да няма.

Лишена от небесните
сълзи
пръстта-кърмилница
изяжда и децата си.
Къде ли им погребва
ароматите?

Духна вятър,
разгони мухите
по-надолу прането разкъса,
в планината
прекърши гората,
смачка вкупом
ятата от жерави,
във морето удави рибари
и помете
в пустинята пясъка.

А отдолу –
ний славехме Бога
за това, че създал ни е
червеи.

От гърлото защо излиза плач,
когато искам
песен да запея?
Объркали са нещо боговете.
Разсеяни са били
или влюбени.
Ела тогава –
да поплачем заедно,
а песента ще ни люти
в сълзите.

Тъй хубаво прахосани години!
Не помня имена, лица и дати,
забравих аромати, гласове.
Тъй царствено похарчени години!
Преди затвор да стане любовта
любовите избухваха за нощ
и в златото на залеза умираха.

Всичко ли казахме,
докрай ли всичко написахме?
Тези ли бяха жените,
за нас отредени?
Толкова обич ли ни беше орисана?
Свърши ли времето?
Само болки спечели
и тъжно познание.
Как внимателно стъпват конете
пред портата.
Преди тръгване –
да ги нахраниш.
И отпътувай
тихо и гордо.

ВАНИЛИН ГАВРАИЛОВ

ПРОГОНВАНЕ ОТ РАЯ

От зрелите зърна на твойта щедра есен се опивам!...
Омесено тесто е твойто тяло – с дъх на хляба сит...
А сред гърдите ти съвсем загадъчна усмивка свива
една съвременна Джоконда - чак до слънчевия сплит...

И запечатаният миг затопля ми душата още –
когато слизах все надолу и надолу към света,
във който се побират хилядите мои нежни нощи,
потръпващи като дете пред забранената врата...

Как дълго, дълго аз ключа за нея не намирах, вкусил
очакването твое пред съзрения до лудост миг...
И помня как Вселената космично ласкаво ни пусна
да преотключим двама с теб залостения първи вик...

Открехната, вратата чака и утеха вече няма,
щом тръпнещо предчувствие за вечност мами ни отвъд...
Но няма вече място в Рая, че прогонени сме двама –
намерих аз вратата тайна, а у тебе е ключът...

ЗАРИЧАНЕ

Душата ми е хвърляна навред –
орисници я гложаха, и псета...
Не зная вече колко съм поет
и колко трябва да щадим поета...
А още имам сили за слова,
които тежко дишат в съвестта ми!...
Нима живея само за това –
единствено покровът да остане?!...

Но вече зная колко съм готов
да нося своя кръст неизповядан...
Над своите илюзии покров
полагам аз смирено и присядам...
България сега е като храм,
търговците във който славят само...
За сребърника трийсет да я дам
аз няма да допусна, мила мамо!...

ПЕРСПЕКТИВА

Разпръснати от грижи и неволи,
приятелите бавно си отиват...
Едно далечно ехо само моли -
това да е единствено мотивът!...

И кръста всеки сам си е понесъл -
за чашка спомен даже няма време...
Животът ни - забързан и несресан,
дори и този гъдел ще ни вземе...

Макар че виртуално пак ни има -
с мобилни чувства, с огън интернетен,
каква е тази страшна Хиросима,
която тъй тотално ни помете?!...

В тефтерчета и цифрички - на чисто,
приятелите наши бавно вехнат -
нанизани във споменни мъниста, -
във свят живян, прозрян, но неоткрехнат...

И всеки - част от някакво тефтерче,
слобява кротко своята идентичност -
по мярка, по ниво и по размер, че
във гробищата да е важна личност!...

РАЗТРЕБВАНЕ

Прекрачих прага на душата... Ахнах!...
То вътре натураи – до тавана!
Огнивото е там, а няма щипка прахан...
Дори съдбата ми е разпиляна...

Огледах се – отде ли трябва да започвам?
Разтребването има своя смисъл...
Но губя под краката сякаш твърда почва –
във дребните пристрастия улисан...

Отварям бавничко прозорците, към пруста -
да влезе въздух чист, да влезе вяра...
И виждам – в бъркотията дори е пуста
душата ми във дрехата си стара...

Излизам и оставям ключа под черджето...
Какво ли има вътре за грабежи!...
Но тихо изръмжа зад мен душата, взета
назаем от отвъдното безбрежие...

АНТОН АБАДЖИЕВ

ИЗ „РАЗКАЗИТЕ НА МАЙСТОР КАЙЦУН“

НАЙ-ГОЛЕМИЯТ ЛОВ НА АКУЛА

Майстор Кайцун прибра материала, гемата и среброто в шепа и повдигна картонените предпазители на кечетата. Работата беше сложна и тънка, а пък ниските картони му пречеха да вижда. После каза, че материалът бил най-важното нещо, нямало вече материал и никой не носел, защото материалът го носят хората и вече такива хора нямало, а пък аз нищо не съм разбирал. И като включи контролно дисковете, за да провери играе ли основата – при такава фина работа основата никак не трябваше да играе, се зае да разяснява случая с материала.

Отначало били четирима, после останали само тримата, ама делът на Глухото Адемче се изгубил още в Истанбул, заедно със всичката печалба се изгубил и трябвало да връщат пак четири дяла. И като им сложиш лихвите – много трябвало да връщат.

Въпреки че им потръгна, когато ги искаха назаем от Гочето, а пък той изпробваше пробивна машина – там на задната стена на дюнера бяха извели с мостови кабел контакт за проби на машини, дето работят на електричество – та Гочето включи пробивната машина в контакта и тя се завъртя и започна да пробива безотказно и се продаде машината веднага. При това обстоятелство всички останаха доволни и даже удовлетворени.

Продавачът Гоче остави левче вместо стотинки за пробата и му стана кеф, а пък кефът му беше използван на момента – точно тогава му казаха: Дай!

Дай, обаче, като чу за сумата, продавачът извади кърпичка и започна да се търка по челото – той има хубаво, голямо чело с цвят на маслина, ама от скъпите маслини, – въпреки февруарския месец пот му изби на челото! И като човек принципен каза: „Ще ви гони лабладора!“

После попита колко хора ще имат да връщат, защото бяха отишли при него само Попето и Мити Фанчи, а пък Глухото не бяха го взели – по ей-туй същото време Глухото държеше единайсет линейни метра едра стока на асфалта, така че него го посочиха с пръст.

„И Ахнедейката е вътре“, съобщи Попето като да правеше списък заупокой.

„Значи и черният сом ще ви гони. С голямата глава и с дългите мустаци!“, определи развързката Гочето и радостно напсува пергишите, които от сутринта целеха с въздушни пушки сурджата, накачала по обезлистените дървета.

Сурджата се беше вдигнала да кръжи още в края на януари – десетки хиляди косове и скорци се събираха съвсем безшумно в кафявите облаци и после – хоп! – спуснаха се като една точка, точката наедряваше и се разсипваше на споменатите хиляди хвъркати създания, пак така безшумно. И всяко хвъркато се накланяше вляво и влясно, и облакът се сипваше и той в същите посоки, а пък колко голям беше облакът с това скоростно придвижване, не можеше да се определи. Само на декари можеше да се определи приблизително и на око големината на

ятото, и то – погледнато откъм земята, но за сурджата тези измерения не важеха, тя си се разпъваше съобразно въздушните потоци и летеше над бития пазар и навсякъде, а като кацнеше по дърветата, хората започваха да я стрелят с оптически и въздушни пушки.

Падналите на земята птичета закриваха очите си със сиви ципички, вратлетата им се удължаваха встрани, дългите човки се разклоняваха, а зад жълтите ръбове притреперваше нежен и остър език.

„Хашлак дженабет“, нарече Гочето хората с пушките и заведе Митето и Попа при фараона, ама не при онзи с големите къщи, дето под тях събираха скрапа – скрапът вече не се събираше и си стоеше хей така, несъбран, защото отиваше на безценница – ами при истинския ги заведе.

После разправяха, че фараонът ги приел зад едно перде и като разбрал, че му искат четири хиляди франка, разпоредил да им ги дадат, обаче казал: „На ви шесте хиляди, до един месец да ги върнете – после лошо!“ Значи, дал им четири, а пък си искал още две за интереса. И им протегнал ръка зад пердето, та целунали един пръстен с пауни със зелен турмалин.

И те, нали са будали, му казали, че с тези пари щели да извадят два тона одрана акула, за три седмици щели да ги извадят, по пет лева кило – то щели да ги продадат и пак щели да се наплатят и да излязат на кяр.

По това време обаче през всичкото Черно море не други някой, ами самият Изедник беше опънал по четиридесет километра парагади и не даваше на никой да доближи до улова. Който го доближал – гърмял по него с помпа. И с черногорски гасер гърмял, такъв – голям, и с кръстове по дръжката. Сам си слагал барута и джепането и правел дупки по корпуса на хората колкото един будилник.

И им казал фараонът, че ако донесат даже и зъб от акула – всеки зъб ще изкупува по тридесет франка. А пък едната от дъщерите му откъснала косъм от брадата на Попа и само с палеца и показалеца навързала на него три възела.

- Няма да стане нашата работа с акулата - каза Мити Фанчи.

- Ще ни отстрелят като една сурджа - каза Попето.

- За пет бондака?
- Заради принципа.
- Ах, недей! - каза Ахнедейката.

Глухото разтвори уста, почука по жълтите си зъби, направи движение, като да потъркваше стотинки и пресече потъркването с плесник.

„На пазара вече залагат колко зъба ще донесем“, разчете съобщението Попа. Глухото Адемче обаче заметна глава и продължи с търкането на пръсти, докато другата му ръка започна да отгръща въображаем сноп хартии.

„Да купим нещо и да го продадем“, предположи Мити Фанчи.

Отгръщащата ръка престана да отгръща и почука по стъклото на телевизора. Върху стъклото фигурираше надпис с маркер „Продава се“. От кутията излизаше късичък кабел с жило, а жилото пробждаше кожата на покарал картоф. От картофа беше

покарала и крива вилица с отчупен зъб. Тази именно вилица беше причина по екрана да се появяват и мърдат образи; по екрана тичаха и мърдаха футболисти.

„Ах, недей! - каза Ахнедейката. - С тези тотаджийски работи...“

„БИЛ-ЛЕТ-ТИ!“, изкрещя Глухото Адемче, което можеше да приказва, само дето не знаеше колко силно да вика. Това беше и причината да държи цели единайсет метра и двадесет сантиметра стока на асфалта без доближаваща конкуренция.

Майстор Кайцун постави голямата бронзова шайба, после наниза тъмното кече, пак голяма шайба, за да не раздува кечето и врътна гайката за затягане, взе зелената паста – моторът забръмча.

И купили билети. За стотачка единия – общо четиридесет билета, по десет на калпак. За мача на „Фенербахче“ с „Манчестър Юнайтед“. Глухото продало единайсетте метра с телевизора, Попето штъгнало пернишката печка наред зима, Митето си заложило златните зъби, а пък Ахнедейката се бракувал с една украинка за хиляда лева. Обаче го излъгали и му дали само двеста и половина.

Събрали парояк.

Да не ги бяхме купували тия билети! - казал Ахнедейката.

Шяхме да си върнем борча живо-поздраво и да сме забравили. Обаче били ги купили вече.

- Ами келепирът? - рекъл Мити Фанчи.

- Ами акулата? - рекъл Попа.

И се качили на автобуса за Истанбул, имало автобус за мача.

Майсторът мазна още от зелената паста и запали горелката в пещта. Усили пламъка, пламъкът каза: Вууу, а сетне го намали и го остави само на син език.

А пък билетите продали веднага на англичаните. Взели да се бъркат англичаните за по двеста и по трис-та лири стерлинги на билет, дето им викат паунди, и лъжат, че цената им пада. Един, казват, дал петстотин. А пък Глухото, то не си знае викането – той най-много взел. Последния билет го дал за хиляда и кусур. И като не му стигали билетите, искал от другите и пак продавал, и тъй дошла полицията. И щото е глухо, хич нищичко не чувал.

„Бягай бе, заптиетата дойдоха! - а пък той си крещал: - Кой дава илядо и двеста на примоция?!“

И го прибрали с всичките пари. Тримката, дето избягали – преброили парите – шест хиляди франка. И мъничко отгоре.

- Таман да си върнем борча - казал Ахнедейката.

- Ами акулата? - казал Попето.

- Ами келепирът? - казал Мити Фанчи.

Обаче такива работи нямало вече.

И отишли в едно туристическо бюро, толкоз му разбирали, прочели там нещо си: „Турист Ухудулюрю“. И влезли да искат билети, автобуса го били изгървали. После станало интересното, понеже, като влезнали в бюрото, направо плеснали с ръце и се прегърнали.

Ахнедейката преграбчи с две

ръце Митаката и се притисна силно о коравото му яке, като да му беше любовница. Синята теракота под нозете му се изпъстри с вълнички, вълничките наедряха и дадоха бал. Ахнедейката веднага застрада от морска болест.

Попа пристъпи внимателно към стената, побара я с пръст, луминесцентната пура отгоре издължи пръста и той се преобърна на сянка. Сянката падна много лесно върху фигурите на двама мъже – мъжете бяха съвсем дребнички на снимката, а снимката беше голяма, голяма – чак до тавана. От тавана до пода се зъбеше океански звяр, звярът беше закачен на ченгел, а зад него, над застиналия прибор бяха също така застинали орляци от птици.

Дребните фигурки приличаха на вьетнамци.

Мити Фанчи излезе от любовната прегръдка, посочи с лице нагоре и надолу и каза: „Чел съм в една книжка за някакъв човек, дето цял живот го лекували за вода в главата, пък накрая се разбрало, че баща му е вьетнамец“

И после, както си му е редът, се блъскали по рамената, смятали с молитва по едно парче хартия, тулили устата на Ахнедейката, който само викаше: „Булгаристан!“ и накрая Попето стиснал парите, тупнал ги на гишето и казал: „Тхайланд!“

Тъй пишло на плаката.

Ах, недей, че после – пак!

Майстор Кайцун засили пламъка, хвана сребърното парче с пинцети, посипа където трябваше боксит на прах и заръча да се чете Отче наш. Спойката с боксита се извърши във времетраеното на молитвата и след Амин-а угаси горелката и остави спеното да изстива.

И дохвъркали, моля ти се, досами Тайланд, представяш ли си само! И се нафууункали хубавичко, протспали пътя, уморени били. А там, на самото място, рекли на екскурзовода: „Бе, я си ходете по бърдаците, ние ги знаеме, у нас Тайланд – колкото щеш! Пък нас ни пишете – на фишинг тур. Защото иначе...“

- Къдей акулата? - казал Попето.

- Къдей келепирът? - казал Мити Фанчи.

Че лодка наемали, с шкипер, че въдици, че стръв – сума ти варели с карантия изсипали, докато сполучат.

Може пък да лъжат. Може да са я купили акулата. Много даже е възможно. Обаче си направили снимка, аз съм я виждал – хиялт се келешите, като да не са ги ошушкали до кожа. Понеже много ги ошушкали – да ѝ извадят на акулата ченето, после такси за трофей, трофейно било ченето, разправили по митниците... такава едни работи. И се прибрали не голи като соколи, ами голенички като едната сурджа, дето лети през зимата.

Ами пита ли се някой – толкова много сурджа на рояци – къде е литнала, какво ще яде и с какво ще се изхранва? Мухи няма, гад няма никаква... Да вземе някой да разсипе един вагон със зърно... Обаче никой не взима да разсипе един вагон зърно. И си загинаха птичетата. Които не загинаха – се върнаха там, откъдето били литнали, да се питат защо са

литнали безрезултатно.

Че и тяхната работа същата, ама не съвсем. Понеже се прибрали за-хилени, разбираш ли, какво искам да ти кажа?

Телефонът в ръката на Гочето звънна, звънът беше неочакван, съвсем нечакан беше и гласът, който излезе от телефона:

- Гоче, Гоче бе! Хванахме и си идваме.

- Ти ли си, бе, Кая? Къде какво сте хванали? - Гочето викаше на Попето кая, защото беше твърдо убеден, че поп и кая са едно и също нещо.

- Ти кажи на фараона, да готви по трийсет франка на зъб! Чуваш ли ме? А?

- Къде сте, бе хора – връзката ни много лоша излиза!?

- Тука, в някакъв Виетнам, къде да сме? Хай стига, че хептен се набутахме...

Връзката прекъсна. Гочето ритна кучката Арап, която отдавна се търкаше в десния му крачол, но кучката не се разсърди, ами заобиколи отляво и пак се потърка.

„Този телефон работи, бе, ага! - схвана веднага положението Гочето. - Ей ги хората – обаждат ми се от Далечния изток, бизнес имат там, пращат ти много здраве. А пък аз няма да ти кажа двайсет, няма да ти кажа петнайсет, казвам ти – десет, правя ти отстъпка заради зарядното. Гесемето – оригинал!“

Като прибра парите, Гочето погледна нагоре и отгърка банкнотата о брадата си, после обиколи стоката с нея.

Над главата му нямаше птици, хвърчащото напрежение беше изчезнало, по покривите се гушеха глакуси с мръсни точки по крилата, тези глакуси бяха млади – до края на годината петната сяха да изчезнат.

„Хашлак дженабети!“, рече Гочето.

Майстор Кайцун завъртя белия американ, за да напердаши най-фината политура и продължи.

Ама ченето го занесли на фараона по тъмно. Тъй бил казал – по тъмно да се свърши работата, че може да излезе голям джумбуш! И като взели да броят зъбите и стигнали до двеста броя – бактисал и викнал: „Хай, гит – махайте се отгука, опрощава ви се борчът, да не сте се върнали повече!“

Ей тоя зъб, дето го правя, е единият от всичките – вземай!“

Зъбът от страшната акула приличаше едновременно и много на твърдо листо, както и на зеленикав кремък. По средата тръгваше изпъкнал тъмнокафяв ръб и така държеше до края. На върха се събираха две елипси, покрити с толкова много и ситни остри израстъци, че ми се прииска да го вдигна към светлината. На светлината зъбът даде прозрачен изумруден блясък и само безбройните резки околоръст показваха, че това е денгът на праисторически хищник. Върху корена кипреше опашка сребърен паун с турмалин.

Обърнах се към майстора, за да му кажа нещо, веднага забравих, каквото имах за казване, ала майстор Кайцун ме шляпна през гърба и каза: „Знам. Знааам! А пък ти – бягай да бръснеш кадъните!“

ЛИТЕРАТУРОВЕДЪТ

от 1 стр.

получи пълната представа на творческата мощ на духа и художественото слово.

Самият литературовед рядко възприема себе си като пълнокръвен писател, който изразява обществени идеи и формулира идеите, битувачи в обществото. За него по-скоро е важна максимата, че литературата се създава заради литературознанието и че изучаването ѝ е едва ли не по-важно и необходимо от самото ѝ създаване. Този нелеп парадокс за съжаление битува сред литературоведските среди от всички епохи и нации и показва доколко е живо съзнанието за предназначението на литературознанието, за неговата същност, дух и характер. Но аз говоря за друго: за това какво реално представлява литературоведът, какви са неговите цели и задачи и в какъв обем е способен да служи на каузата на своето творчество.

Може (и ще бъде напълно вярно) да се каже, че той е учен-изследовател, защото неговият труд е свързан с проучване на факти, документи, архиви, спомени, биографии. Той анализира фактите и явленията и ги подрежда според обективната им хронология. Нему не е позволено да измисля, съчинява, разкрсява. Сполуките му са, когато докаже една теза, в която има истина. Трудът на литературоведа е тежък и скучен, защото преминава в архиви и библиотеки, над книги и документи. В този труд сякаш отсъства вдъхновението, именно защото е труд, а не творчество. Но не е така. Истинският литературовед в никакъв случай не е само събирач на факти, а вдъхновен творец на словото.

В какво се състои все пак същността на неговия труд?

Всичко е допустимо и позволено за литературоведа, когато изучава литературата. Той може да я разчленява, обезкостява, да я разглежда като текст или социално послание; може да ѝ придава значения и стойности, които тя няма или притежава в недостатъчна степен; може да се занимава с личния живот на писателя и да описва в най-малки подробности биографията му или изобщо да не се интересува от него, а само от текста, който е написал. Без значение е какви методи на анализ и изследване прилага. Важно е да я разбере и оцени нейната пълнота и стойност. Защото нищо в нея не е случайно или приумица единствено на гения на писателя. Дори и когато самият писател се затвори в текста и започне да прави експерименти с него, за да открие нов език или нови смисли на думите, той изразява (но само ако е даровит) някаква потребност на обществото и времето, някаква обществена нагласа. Ако така

се разглежда литературата, много по-лесно ще бъде да се разберат особеностите у един или друг автор, в един или друг период от нейното историческо развитие. А и ще бъде по-лесно да се изучи и обществената история, движението на обществото, зараждането, утвърждаването и умираването на процесите в него.

Литературата има своя автономен живот, който се възпроизвежда въпреки ставащото в обществото. На това наблягат някои литературоведи – цели школи дори, които си поставят задачата да четат литературата, затворена в нея самата, като я откъсват от ставащото около нея и тя самата започва сякаш да съществува единствено като част от това ставащо. Но този автономен живот не е нейното истинско битие. Ако литературоведът няма съзнание за това битие, ако смята, че литературата е само текст, писан едва ли не само за да го анализират, ще сведе творческото дело до най-обикновен занаят.

Но по това, какво е отношението на литературоведа към литературата, как се отнася той с нейните особености и дали я анализира херменевтично или от гледна точка на нейното реално социално битие, също може да се съди каква е епохата и кои са нейните основни обществени идеи. Колкото повече литературоведът се придържа към теорията, че литературата е обществено дело и изразява обществените идеи на епохата, толкова той е по-близо до писателя и толкова повече неговото творчество е разработване на социален сюжет. И обратно, тези, които гледат на литературата като на чиста механика, която е сглобявана чрез технически похвати и средства, изживяват себе си като учени. Тези два типа се сменят в историята на литературознанието сякаш периодично.

Литературата е нещо живо. Литературознанието също. Ако писателят се е вълнувал и дълбоко преживявал съдбата на своите герои, лирически послания и драматични сюжети, то няма литературоведът ще остане безучастен и безстрастен пред тях и единствено с хладен ум ще ги описва и номерира, сякаш прави аутопсия. Но дори и да се налага да ги описва и номерира, пак трябва да знае и помни, че след това му се налага да ги върне на местата им и с дарбата си да ги съживи, за да оцелее и литературата, която анализира. Интерпретаторската и анализаторската дарба е дарба на съпреживяването и пресътворяването, а не на разглобяването и умъртвяването.

Също като писателя, и литературоведът не е един и същ в различните епохи. Променя се представата за него, както се променя и личната му представа за литературата. Двете представи по естествен начин взаимно си влияят,

предопределят и зависят една от друга. Литературоведът е интелектуалец, участник в обществения живот, без когото разбирането за света би било непълно и дори изкривено. Защото няма кой друг освен него да изучи какво съдържа литературата и какво изразява, какво описва и на чия страна е в обществените процеси и в ежедневието на хората. А без да разберем какво литературата говори за обществото, как ще знаем какво обществото изобщо говори и какво казва. Не винаги обаче това право на литературоведа да тълкува литературата и да свидетелства за нея му се зачита и не винаги той е толкова авторитетен, колкото заслужава обективно и във всяко време. Той не е публична личност, а онова, което пише, се разпространява и чете в ограничена аудитория. Впрочем тази аудитория съзнателно ограничава разширяването си, придава си елитарност, каквато чак толкова не ѝ приляга, и все по-настойчиво смята, че е единствената, която би могла да разбере написаното за литературата. Да, оправано е подобно самочувствие.

Приемайки себе си за наука, литературознанието предпочита да си служи със специален език, който обикновено е сложен, тежък и трудно разбираем. Не знам защо научният език трябва да е трудно разбираем. Сложността на един текст не се получава от терминологичната натовареност и обфраност на езика, а от материята, която този текст анализира и разработва, от дълбочината на анализа и обобщенията в него. Езикът е средство за изразяване, а изразът трудно достига до хората, ако не е ясен и жив. Смисълът и потребността на едно научно изследване върху литературата не е да бъде замъглено от чужди думи, математически формули и сложни езикови конструкции, а в това да бъде изтъкван писателят и литератураторът, да се покаже красотата на словото. Читателят на литературоведа не е само т.нар. специалист, а широката публика. Затова е напразно желанието му да бъде титулуван, а не популярен, четен и обичан.

Редно ли е обаче литературоведът да бъде писател? Т.е. да измисля сюжети, да създава нови герои, да борава с метафори? Литературоведът е писател не когато пише образно, метафорично и експресивно, а когато превръща своите изследвания в литературоведски сюжети и чрез тези сюжети познава света на творбата, писателя, школата, направлението, националната словесност. Т.е. на света в определена епоха. Той размишлява за живота и човека, пресътворяйки вече пресътворения от писателя и литературата свят. С каквото и да се занимава – дори и когато брои сричките в едно стихотворение или колко пъти се повтаря един или друг

звук в писателското слово, той размишлява и тълкува, т.е. отново създава и опознава човека и реалността.

В това пресътворяване и литературоведът влага душа. Той, също като писателя художник, преживява съдбата на героите, страда заедно с тях, удивлява се на живота, влюбва се и намразва, живее и умира. И всичко това “през” писателя, през неговия душевен мир. Това е живот в два свята, които съществуват не паралелно, а едновременно, заедно и един в друг. Два свята, които са напълно самостоятелни, но и взаимно се подчиняват, преливат се и се допълват, а не се разрушават и когато литературоведът е талантлив, съвместен и добре подготвен, дори не се нараняват. И е трудно да се каже къде свършва единият и къде започва другият. Ако подобно сливане се получи, значи литературоведът си е свършил работата и трудът му не е бил напразен.

През последните години обликът на учения рязко се промени. Той вече не е разсеян професор, който мърмори и поучава другите. Ученият днес е естествен, непосредствен човек като всички останали, държи се свободно, без предразсъдъци. Най-важното: не е сухар! Големият учен, независимо в коя област на знанието работи, умее да се изразява просто, живо, красиво – дори и когато описва сложните си научни експерименти и обобщения. Умението да си естествен и в словото е необходимо условие, за да бъдеш интелектуалец, от когото зависи общественият живот. Днешният български литературовед обаче иска, защото му се струва, че на Запад и в Америка е така, да се приобщава към науката чрез неразбираемостта на своето писане. Този, който борава със словото, разваля словото, за да бъде признат за част от науката. Аз не мога да разбера подобна амбиция. Според мене тя произлиза от недостатъчното самочувствие на литературоведа. Случайни хора навлязоха в неговото изкуство, за които литературата е не призвание, а само обект на занаятчийски занимания и упражнения през работното време.

Разбира се, погрешно е и да се смята, че литературоведът трябва да е непременно бохем, развейпрах, бонвиван. Напротив, по-важното му качество е вгъбеността, сериозността и старанието, защото изкуството му е преди всичко тежък и уморителен труд и продължителна подготовка и обучение. Затова и дисциплината и чувството за ред са полезни и важни. Литературоведът обаче трябва да е артистичен, освободен от задръжки, за да мисли разкрепостено и със своя ум, а не да повтаря казаното от другите преди него. Артистизмът е аристократизъм на духа, способност

за съпреживяване, годност да се усеща красотата в литературата и потребност от общуване с високите образци на словото. Защото литературоведът непременно трябва да е артист, възвишен дух, интелектуалец.

Да бъдеш интелектуалец означава да си познавач на своята материя и да си способен да я анализираш и цениш като висша даденост, определяща начина ти на живот. Интелектуалецът е преди всичко високо образован човек, който далеч е надхвърлил школското равнище. Той знае не толкова сухите факти, колкото духа, сложността, дълбочината, същността на литературата и изкуството, философията и историята... Неговата обща култура е твърде богата и граничи с енциклопедизъм, но тя в никакъв случай не е повърхностна, дилетантска. Там, където той не се чувства познавач в достатъчна степен, е предпазлив, внимателен, деликатен – особено в спорове. Но истинският интелектуалец никога не влиза в спор за неща, които не познава професионално и издълбоко. Такива познания респектират, защото не са “брошурни”, получени в училище или от вестниците, а чрез самостоятелни проучвания и внимателно и проникновено четене класиците на знанието от всички епохи. Те пораждат и диалектичното мислене, което е способно да обеме широк кръг проблеми и да ги разположи в тяхната йерархична зависимост и последователност. Емпиричното знание се съчетава със способността да се отиде отвъд него и се проследява в целия му обем процесът на протичане на явленията. Истинският интелектуалец никога не подхожда едностранчиво. Той се съмнява както в знанията си, така и в заключенията, до които достига. Затова и е плах и неуверен, когато трябва да обяви истината, постигната от неговия ум.

Интелектуалецът е човек на духа, а не на сметките или тщеславието. “Сократ ми е мил, но истината ми е по-мила!” – това е неговият принцип, определящ цялостното му поведение. В такъв принцип има голяма доза безразсъдство и детска наивност. Той те кара да не обръщаш внимание на дреболиите в живота, на несподобите и несправедливостите, защото те отминават, а истината винаги надделява. Как да живее тогава в ежедневието; истинският живот за него е животът на мисълта и изкуството, на разума и мъдростта.

Въпреки че тук навсякъде развивам тезата, че литературознанието е литература, дължен съм да уточня, че у литературоведа (но истинския) се съчетава успешно ученият с писателя. Писателят в него го прави творец, а ученият – интелектуалец, който изследва, проучва и утвърждава знание и истина.

ГЕОРГИ ХОДЖЕВ

Има един философ и мислител на двайсети век, който е крайтъгълен камък във философията за смисъла на съществуването, чието присъствие в човешкото мислене определя за десетилетия трагичната съдба на модерната философия да стигне до там, че Мишел Фуко и Фукуяма да говорят за края на философията и историята, и вечно да им се изплъзва забележителната знаковост на нашето битие. Битието като знак, така, както го вижда Хайдегер, но и по онзи усложнен начин, по който то се учредява като фон. Да, наистина, който се е докоснал да дълбините на мисловните конструкции на фрайбургския мислител Мартин Хайдегер (26.09.1886 – 26.05.1976) и ги е съзърцавал така, както модерният човек съзърцава забележителните конструкции на пирамидите и тяхната забележителна безтегловност и прозрачност в утрото на пустинята, той не може да отдели погледа си и мисленето си от тях и затова, ние, привържениците на Хайдегер, оставаме вечно влюбени в тази философия. Няма друг философ в модерния свят, чиято философия да съдържа такава поезия и епичност като странния провинциалист от Фрайбург.

Защото често, на приливи и отливи, започват яростни атаки с обвинения в “нацизъм”, “шарланство”, на които се поддават дори такива сериозни списания като “Пари Мач”; например, когато се подготвяше българското издание на Holzwege, един комунистически академик – Ирибаджков, го спря от печат с брой от посоченото списание. И все пак за сетен път тези атаки показват, че колкото и да се стараят определени групи от учени да игнорират Хайдегер, те тихомълком са принудени да погледят в трудовете на знаменития философ.

Да не говорим, че аргументацията против философията на Хайдегер е най-вече оцветена политически.

Единственият благоприятен момент по отношение на тази философия бе подробното ѝ разглеждане в “Битие и Нищо” от Жан-Пол Сартър, което до известна степен я популяризира и сред ляво мислещите, които едва ли някога щяха да отделят необходимото внимание, за да я проучат. Нещо повече – великолепен познавач на немския език и философия, Сартър успешно преведе редица специфични за философията на Хайдегер изрази и ги учреди също така успешно във френския език.

* * *

Именно Жан-Пол Сартър в уводната част на “Битие и Нищо”, тръгвайки от феноменологичната редукция, показва логическото редуциране на понятията и концепциите до поредица от два-

лизми и в този феноменологичен дуалитет съзря една от най-важните черти на човешкото същество. Другата – че човек е единственото живо същество, което извън своя стремеж към благоденствие, оцеляване и просперирание е ангажиран с търсенето на пътя; стремежът към обективната истина при него потъва в сложни умозрителни конструкции, създаващи впечатлението за раждането на един нов вид схоластика. А именно в търсенето на пътя към тази истина, на човек се налага да се занимава със самата същност на нещата, с

битието, такова каквото е.

Целият този екзистенциален процес му вмения привилегированото положение спрямо останалите живи същества. За какво става въпрос. Голяма част от философите екзистенциалисти през първата половина на двайсети век се насочват към проучването на човек, поставен в гранични ситуации. Този своеобразен антропологичен похват е използван непрекъснато; макар той – човекът да е непрекъснато предизвикван да преживява тези гранични ситуации на пределно напрежение на цялото същество, в крайна сметка развитието му в областта на материалното е белязано от стремежа точно тези гранични ситуации да бъдат превъзможнати, така че целият му живот да протече, без да поставя съществуването си на границата на биологическото му (да не говорим за духовното му) оцеляване.

Ние почти никога не си задаваме въпроса, защо всичко съвпада толкова точно и така е пригодно разкриването на света от човека за човека въз основа на познаването на природата, такава, каквато тя обективно е. Ние обикновено сме потопени до гуша във все по-сложни сметки, съзнателни или полусъзнатни. И все пак: защо сме толкова твърдо убедени, че дружим със същността на нещата, на какво основание говорим за битието и неговото познаване, а не за оттичащия се поток, към който, дай Боже, по възможност ще се присъединим? Ако се вгледаме, надеждното битие не ни се дава в ръцете. Седящите зад масата се подпира на масата; ето, тя, масата носи името си и по този начин се вписва в битието. Но всъщност кое е по-напред – успокоението, дори биологическото, да не говорим за социалното, на което стоене до масата, непосредствено удобно за мен или увереността ми, че масата надеждно съществува? Може би за това и аз съм предразположен да ѝ предписвам обективно битие, просто защото е на една ръка разстояние? Ние наистина казваме: “А е Б”, “А” е. Нима не самите ние диктуваме на предметите това тъждество, това съществуване? “А е Б”, но

никога не напълно, винаги условно, винаги пресилено “Масата е” да, масата “е” пред мен. Сякаш. Но нека се вгледаме. Няма никаква маса. Има отсечено дърво, остатък от гора, отсечено и обработено от изпълнители на чужда заповед. Тези изпълнители са ръководени от увереността, за произхода на която не се замислят, разпореждане то да се сече гората е една неотменима реалност, което всъщност може би е било дадено в пристъп на безумие от отчаян нихилист, занимаващ се отдавна зад началническото бюро с изпитването на

ХАЙДЕГЕР - ПРОВИНЦИАЛИСТЪТ ОТ ФРАЙБУРГ

пределите на търпението на горите, земята, веществата, човека. Стоя аз на своето място до масата и тя със своята наличност сякаш втвърдява моето съществуване, всъщност аз се опирам на мястото на събиране на непроверени решения, неспокойни действия, изпълнени добре или пък обратно, а по-скоро е така – от студена пресметливост и не в крайна сметка от предвиждането, че така удобно поставен, аз ще мисля, ще говоря и ще пиша неща, удобни за онези, които са ме поставили тук. Масата, зад която съм, в никакъв случай не предава моето положение. Тя по-скоро иска от мен оправдание за себе си, макар и оправданието на изсечената гора. Пред тази бездна, която във вид на обикновен предмет плътно се придвижи към мен, аз съм призван към възстановяването на това, което ми се струваше битие, а се оказа по-лошо от нищото – измама, или както го нарича Сартър “битие на заблудата”. И тук нека изречем главната и в същността си единствена мисъл на Хайдегер: Ние никога не можем да фиксираме битието като някакъв предмет и при все това възприемаме предметите само в светлината на тяхното битие. Никога ние не можем да обясним защо битието е, а не защо не е.

И тъй независимо от положението, че човек е разработил и изобретил толкова нови предмети, независимо от напредъка и тънността на философските понятия и концепции, които въвежда, съществува някакъв пропуск във всички проектирани сценарии на бъдещата култура, сценарии на самото бъдеще. Може би това са пътища, по които човек се стреми да се върне към мисловния уют. Може би не трябва да се стремим да възстановяваме равновесието на разклатената вяра в научно-техническия прогрес и научното постигане на истината. Това, че се стараем да не мислим, защо мислим, сякаш притежаваме истината, а тя не се е изплъзвала от нас, в никакъв случай не значи, че ние за нищо не се досещаме. По-скоро се досещаме и затова не се мъчим да мислим. И Хайдегер изказва за нас нашата догадка: битието

не е предмет. Него не можем да го намерим сред вещите. То не е вещ, а невидимата светлина, в която се виждат нещата. Битието, на което искаме да се положим, от гледна точка на вещите, е Нищо.

Дзаетаро Таетаро Сузуки, Алън Уотс – всички могат да бъдат във възторг: Хайдегер е дзен-будист; по един съвсем неочакван начин в средата на Европа се завихря източна мистика. Но какво от това. Ние сме европейци и на нас източна мистика не ни трябва. Всички схоласти и на Запад, и на Изток разпространяват тезата, че Хайдегер е скрит нацист. О, особено в бившия соц. блок. Тук марксистите имаха практика да покриват със забравя неудобните. Тук Хайдегер не съществува. Един от графитите в бунтуващата се Сорбона през 1968 г. гласи: “Бог умря. Нищце. Нищце умря – Бог”. И Хайдегер, и любимият му Нищце са мъртви. Ние си останахме при своите удобни богове. Отново колкото си искаме можем да говорим за обективното познаване на истината. А и да не говорим – все едно. Главното е, че не се съмняваме. Чрез известна екстраполация магичите-марксистите могат да приемат позитивното у Хайдегер и да бъде изхвърлено всичко негативно. И отново да се заемем отначало плахо, а после по-смело с култура, етика, естетика...

* * *

Този колос на човешката мисъл непрекъснато дразни лъскавите умове на Стария континент така, че “цялото кралско войнство” в областта на философията се обединява в неприязънта си срещу философа. Това явление е доста добре известно още от античността. Омразен е бил Сократ, стойкът Сенека е предизвиквал непрекъснато гнева на либертините. Тази ситуация, в която Хайдегер отрано се поставя, дразни. “Провинциалният философ”, “реакционният философ” беше дамгосан от “войнството”, в услуга на което се постави такъв гений като Ортега-и-Гасет, който в тези определения влага немалка доза латинско лукавство. Да не говорим, че той не зачита конгресите, публичните прояви, води съвсем скромни, затворен живот – да, наистина провинциалист. Той пише своето “Битие и време” в дебрите на Шварцвалд, в къшурка с размери шест на седем метра; отклонил, по съвета на своя седемдесетгодишен приятел от село, поканата на голям столичен университет; без да го е грижа през целия си живот говори на alemано-швабски диалект, непрекъснато поддържа в мисълта си упоритата швабска склонност към парадокса, с която се отличават жителите на немския югозапад.

Този изумителен югозапад, само в Новото време, това загадъчно племе на швабите дава на историята на мисълта и поезията в Виланд, Шилер, Хьолдерлин, Хегел, Шелинг, Вилхелм Хауф, Едуард Мерики и Херман Хесе.

РОСИЦА ТОДОРОВА

– *Кой от недостатъците на хората осъжда те най-силно?*
– *Социалният дарвинизъм.*
Кърт Вонегът

Творчеството на Вонегът ме изкушава отдавна. Вероятно предизвикателството е в кореспонденцията на тип светуосещане – своеобразен автоагресивен хумор.

Кърт Вонегът е интелектуално явление в културата на двадесети век. За познавачите той е майстор на изящната словесност, сатирик, хуманист и пр. За посветените провокацията е в полемичното еквилибриране с обществото; една реторика на оптимизма, зад чиято фасада от символи се таи настръхнало напрежение.

Излизането от стереотипите на социума винаги е било анатемосвано. Ограничения по презумпция изискват граници за всички останали. Такъв е механизъмът, гарантиращ оцеляване и известен комфорт. Вонегът е свръхчувствителен към тази философия на лицемерието. Неговата откритост граничи с откровения цинизъм на човек, отвратен от внимателно режисирания социален фарс. Реторичните му похвати са провокация на морала. Ценността на човека – едновременно митологизирана и принижена, е в центъра на неговата духовна тревожност. Вонегът дразни въображението с кодове, чието дешифриране изисква специфична интелектуална вибрация. В контекста на елитарното християнско – „който трябва...“ при него доминира усещането за разбиране, но все пак не приемане на посредствеността и на

безскрупулността. Безскрупулността, превърната в мерило за просперитет и издигната в култ, но луксозно опакована и прикрита с клишето за демократия.

Американското общество са болката и адът на Вонегът, но неговият реторичен монолог е космополитно послание, което „...да послужи, комуто

потрябва...”. Защото кой ще разгърне детска книга, когато „прозирката” му е затворена, а светът му е паноптикум от ”боко-мару”*. Иронията, разгърната като самоирония, е често погрешно разпознавана като шег. Хуморът на Вонегът не е лежерен. Той е като жили, което не може и не трябва да бъде изтръгнато. Съзнанието, че си жив, е идентично на съзнанието за човечност и съзнанието за достойнство. В тях няма компромис, няма съгласие; има любов, а не уважение. Защото в уважението няма усилие, то не внушава никакъв спектър от алтернативи, „които да бъдат опасни”. Уважението, или не-, е ограничена реакция, като „нещо, дето го е влачила котка”. Ограждането ни с псевдоморал е удобният изход от всякаква социална конфронтация. В самозабравената еуфория на всеки субект на властта няма място за истина.

Не Иисус, а Бококон! Не еманципация, а конформизъм!

Социалният дарвинизъм манифестира тържество на духовното затъпяване и моралното гадене.

Философските интуиции на Вонегът пращат към европейските културни традиции. Фуко разпознава аналогично социалните тенденции, но неговият поглед е привидно спокоен и емоционално дистанциран; полемиката му има конкретен адрес – властовите механизми на модерността. Последователната историческа логика

КЪМ ЕДНА РЕТОРИКА НА ОПТИМИЗМА

на маргинализиране е водеща в неговия социологичен дебат. Вонегът гравитира около църквата и политиката, като фината ирония се загърбва от студен сарказъм. Хуморът е само маскирана жлъч. Оптимизмът е по-скоро съзнателно избрана илюзия, необходимост на разчупилия черупката си субект, който го е грижа за „тази опропаствена планета”. Почти истерична страст да се изхвърлят боклучите на човешкото съзнание – „задници, знамена, долни гащи”.

Забележителната откровеност на Вонегът смущава склещените умове – винаги и навсякъде. Неговата безгранична хуманност допуска грубостта на езика, но единствено като крайна мяра срещу упоритото невежество.

Вонегът забавлява, но забавление-то носи цената на самоизтезание и отчаяние. Повърхностният поглед го разпознава като посредствен разказвач на вицове, а дори и като фантаст... Всъщност остротата, с която дебатира, е повече от ранга на Рабле и Нищце – игра на метафори и символи, чието свободно движение очаро-

ва с точността на адреса. Своеобразна елитарност, вградена в ирационалното възприятие на екзистенциалните знаци, декодирани като чисто човешка реалност.

Вонегът не потърси и не намери покой за душата си. За него бог бе институция на алтруизма, който не ни е пристъщ. Човечността и моралът се оказаха в несъвместими битийни полета. Вонегът предпочете автентичността на човечността пред предвзетостта на санкционирания морал. „Имам чувството, че всички живеят все едно са в „Анонимни алкохолици” – ден за ден”. Хората вече не мечтаят, те са тук и сега, в един прозаичен, но реален свят, завладян от „свирките и голфа”. Защитният механизъм на смеха вече не действа. „Вероятно съм се вкиснал, може би съм се нагледал на неща, които са ми се сторили обидни, и вече не ми е до смях.” Тази привидна еклетика от хумор и нравствени претенции е подчертано реторична и самоадресирана. Социалният дарвинизъм, разчетен като напълно съзнателни диспозитиви, е отчуждение от същинската природа на човека, от изначалната му мисия – познанието.

В самотата на вътрешния смях обаче неизменно присъства оптимизмът на надеждата за друго бъдеще: постоянно отворената „прозирка” на живата съвест.

„Някой ден този луд свят ще загине и бог ще си вземе обратно нещата, които е дал.

И ако в този печален ден ти хрумне да упрекнеш бога, не се бави. Той само ще се усмихне и ще кимне.”

ИВАН ОВЧАРОВ

ЕВОЛЮЦИЯ НА
КЛАСИЧЕСКОТО
ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА
РЕВОЛЮЦИОННА
СИТУАЦИЯ

Когато
вече
тези отгоре не могат,
а тия отдолу не искат –
се трансформира и принципът:
„пари – стока – пари прим”
в
„пари – пушки – вазелин”.

ЕВОЛЮЦИЯ НА
ДИАЛЕКТИЧЕСКОТО
СЛЕДСТВИЕ

Но
понеже не знаем
от кой
храст
ще изскочи
заекът –
само храсти садим
и
поверия
за препълнени храсти
със
зайци.
Напращели,
разлистени
храсти.
Изключително убедителни
като
форма,
растеж
и надежда,
като смисъл на битието...

Няма
нужда
дори
и от зайци.

Пътувайки във автобуса
се сетих за Омар Хаям –
задруса!...
Звезди, звезди...
Но трябва и да ям!

ВЛАДИМИР РУСЕВ –
МИЧМАНА

А Ф О Р И З М И

Най-доброто качество на парите е
откраднатото количество.

Беше фурнаджийска лопата... сега
е директор на хлебозавод!

Не всички мъже са идиоти. Една
част са стари ергени.

За да се убедиш, че любовта е из-
вор на живота, не е нужно да си
пъхаш носа в чучура!

Нужно ли е да правиш секс на по-
крива, за да се почувстваш на сед-
мото небе?!

В секса не е достатъчен само актът
за раждане!

„Пия за здравето на конците!” –
вдигна тост марионетката.

Жените са вечно млади... Някъде
да сте видели клуб на пенсионер-
ката?!

От нископоклонниците гърбавият
е най-висок.

Трябва ли да си французин, за да
направиш двеста вида сирене от
една и съща крава?!

Върхът на цивилизацията е да из-
биеш коренните жители и после да
наричаш градовете с техни имена!

По-добре да те зачешат с тояга, от-
колкото да те зачеркнат с перо!

Видя голата истина и се разгащи!

НАЗДРАВИЦИ

За жените и пролетта – ура!

Един китайски мъдрец написал
през XVI век: „Мъжът обича же-
ните така, както пътник, измъчен
от жажда, се стреми към вода-
та. Когато удовлетвори страстта
си, той губи интерес към предме-
та на своите възжеления. Жената
обича мъжа така, както пътник,
измъчен от горещина, се стреми
към прохладата. Затова, дори и
след като постигне желаното, тя
не се насища на любов.”
Да вдигнем чаши за мъжете, из-
питващи жажда дори и под тро-
пически порои!

Две дами разсъждават на истори-
чески теми:
- Любопитно ми е да разбера –
какво са намирали жените в мъ-
жете по-рано?
- Колко по-рано? – пита другата.
- По-рано, преди да измислят па-
рите.
Да пием за истинската любов!

Вървял един мъж през гората и
видял на пътеката жаба. Жабата
му казала:
- Вземи ме със себе си. Може да
съм ти от полза.
Мъжът я взел, занесъл я вкъщи,
нахранил я и си легнал да спи. По
едно време жабата му казала:
- Вземи ме при себе си, под легло-
то е толкова студено.
Взел той жабата в леглото си и –
о, станало чудо! Жабата се пре-
върнала в красива и стройна де-
войка. Мъжът не се сдържал и
поискал да целуне прекрасното
създание. Но в този момент в ста-
ята влязла съпругата му:
- Какво е това? Как смееш да во-
диш други жени вкъщи?
Мъжът честно разказал на жена
си всичко – така, както се било
случило. Жена му повярвала и се
успокоила.
Да пием за приказките, които
вдъхновено разказваме на на-
шите жени, и за вярата, с която
те приемат всяка наша дума!

След като свършила с домакин-
ските си задължения, съпругата
сяда и започва да чете антология
на любовната лирика. И извед-
нъж се обръща към мъжа си:
- Скъпи, можеш ли да си пред-
ставиш, някой си Рилке е препи-
сал стихотворението, което ти ми
посвети преди двайсет години!
Да пием за любовта, която кара
мъжете да мислят еднакво!

По улицата върви симпатична де-
войка и чувства, че някой крачи след
нея. Оглежда се и вижда зад себе
си красив младеж. След няколко
минути пак се оглежда – той про-
дължава да я преследва. Решава
да се запознае с него, обръща се
за трети път – него вече го няма.
Да пием за кмета, който обеща
след изборите да постави решет-
ки на всички канализационни
шахти в града!

Из „Подбрани тостове”

СТОЯН ЛОЗИНСКИ

ВЪРВИ, НАРОДЕ

Люде кротки и овални
сладко-тихо си шушукат,
всъщност плюят и окалват
по-различното бълбукане.
Всъщност истинско подмазване,
инстинктивничко - пред силните,
т.е. комплектонаказване

с доброволно изнасилване.
Всъщност стадно, т.е. овче –
нито протест, нито доблест,
тракат ножиците, прочие,
в ритъм пасо-добле.
И се стели сярна вълна,
а оттам пък – във пералните,
с радост, за да се попълват
авоарите и салдото,
е, разбира се, на тези
с ножиците и доилните,

всичко друго е амнезия
за остригване стерилничко.
После спор със телевизора
привечер, в дома, за бонус,
нещо като онанизъм
за поддържане на тонуса.
И отново утре в ритъма:
клюка, завист и одумване,
за да крачи робски-читаво
тъжното ни малоумие.

ГЕОРГИ СЪБЕВ

ПРЕДСКАЗАНИЕТО МИ

Предстои едно ново,
велико, голямо,
преселение народно!
И не за друго,
а защото
на някои
така е изгодно...

НЕОГРАНИЧЕНИ
ВЪЗМОЖНОСТИ

Достигнаха възможности-
те ни
дотука...
Вече правим политика
и от боклука !

КОЙ КАРА ВЛАКА ?

В тази прословута
Икономика пазарна,
нашият вагон е...
вечно в ”девета глуха”,
на гара ”разтоварна”.

ПРИКАЗКА

За да имат децата ни
повече знания –
ще им разкажа приказка:
Имало едно време
едно добро,
Българско образование...

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Иван Овчаров – главен редактор, e-mail: marli55@abv.bg

Атанас Линчев, Веселина Цанкова,
Ангел Дюлгеров, Владимир Стоянов,
Илиян Троянски, Станка Бонева
Ръкописи не се рецензират и не се връщат.

Издавателство МС ООД, Печат: Позвънете АД

Култура, Изкуство, Литература
месечно издание

адрес на редакцията:
9000 Варна, ул. “Крали Марко” 11,
тел.: 052/733 265; 0885 210 890

